

armika

11

chráněná krajinná oblast

SLAVKOVSKÝ LES

ARNIKA

INFORMAČNÍ A METODICKÝ LIST SPRÁVY CHKO SL * *

č.11 (31) 1985

UCHOVÁME GENOFOND LESNÍCH DŘEVIN VE SLAVKOVSKÉM LESE PŘÍŠTÍM GENERACÍM	1	Tomáš Janda
SKALNÍ ÚTVAR STRÁŽCE	4	Stanislav Burachovič
ZANIKLÁ BOTANICKÁ ZAHRADA U BUCHTÁLU	5	Vladimír Šindelář
VLIV EMISÍ NA VEGETACI	7	Richard Král
K HISTORII SILNICE KARL.VARY-MAR. LÁZNĚ	9	Stanislav Burachovič
POZNÁMKA K SILNICI Č.1/24	10	Stanislav Wieser
POVĚSTI SLAVKOVSKÉHO LESA	14	Stanislav Burachovič
ZVONICE V HORNÍM SLAVKOVĚ	16	Ladislav Plachý
PROBLEMATIKA PAMÁTKOVÉ PÉČE V OBLASTI LIDOVÉ ARCHITEKTURY V OKRESE KARLOVY VARY	17	Stanislav Wieser
EkOLOGIE ROZMNOŽOVÁNÍ (ZNÁME SKUTEČNĚ ZVÍŘATA)	18	Jaroslav Boček
80 LET GOTTWALDOVY VYHLÍDKY	22	Stanislav Burachovič
PŘÍSPĚVEK K MOTÝLÍ FAUNĚ TEPELSKÉ VRCHOVINY (DENNÍ MOTÝLI)	24	Jindřich Franz
NÁVŠTĚVA U KOLEGŮ CHKO BESKYDY	27	kolektiv
AKCE BUFO	30	Jan Harvánek
ZPRÁVY SPRÁVY	31	kolektiv
PROBLEMATIKA TÁBOŘENÍ	33	kolektiv

Tisk: SLUŽBY KARLOVY VARY
Tisk barevné obálky: TISKÁRNY SNP MARTIN
Adresa redakce:
SPRÁVA CHKO SLAVKOVSKÝ LES, U SOKOLOVA 119/15
353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

Barevná fotografie na
přední straně obálky:
KRAJINU V ÚDOLÍ TEPLÉ
SPOLUVYTVÁŘÍ ŽELEZNICE
A SILNICE. ÚSEK MEZI
DRUHÝM A TŘETÍM TUNELEM
TRATI POD LOUKOU (foto
Stanislav Wieser).

Barevná fotografie na
zadní straně obálky:
PAMÁTNÝ SMRK U MAR.
LÁZNÍ (článek v Arnice
č.1/82, str.24 -Návště-
vou u krále smrků).
Foto:Stanislav Wieser

ARNIKA - informační a
metodický list, jako
nepravidelník vydává
Správa CHKO Slavkovský
les (KSSPPOP Plzeň) pro
aktiv dobrovolných
spolupracovníků.

Neprodejná tiskovina
určená pouze pro vnitřní
potřebu. Tisk povolen
OK ONV Cheb (T-18-75-
PE). Náklad 900 kusů.
Uzávěrka tohoto čísla
(11/85) 30.května 1985

Řídí redakční rada ve
složení: RNDr.Jaroslav
Boček, PhDr.Stanislav
Burachovič, Ing.Josef
Královec CSc, Jarmila
Hůrková, prom.ped.,
PhDr.Vladimír Mašát.CSc,
Ellen Volavková, prom.
psych.

Odpovědný vedoucí a
grafická úprava: Jan
Harvánek

foto: Wieser

ING TOMÁŠ JANDA

UCHOVÁME GENOFOND LESNÍCH DŘEVIN VE SLAVKOVSKÉM LESE PŘÍŠTÍM GENERACÍM ?

Člověk byl po dlouhou dobu svého vývoje bezprostřední součástí přírody a jeho působení na okolní prostředí se nelišilo od působení ostatních živočichů. Na určitém stupni vývoje společenského rozvoje začal ovlivňovat přírodní prostředí do té míry, že se měnilo rychleji než pod vlivem ostatních přírodních sil. Podstatné ovlivňování přírody člověkem je úzce spojeno s těžbou surovin, výrobními procesy, zemědělskou výrobou aj. a jeho výsledkem jsou kvalitativní změny základních přírodních složek. V současné době dosahuje působení člověka na přírodu globálních rozměrů a dochází ke kritickému narušení ekologické rovnováhy. Lidská společnost si uvědomuje nebezpečí, které hrozí z porušení rovnováhy v přírodě a snaží se hledat optimální cesty k udržení

stávajících ekosystémů a zvýšení jejich ekologické stability.

Znečišťování atmosféry plynými zplodinami je jedním z nejnebezpečnějších projevů soudobé civilizace. Škodliviny obsažené v ovzduší ohrožují zdravotní stav lidí, živočichů a rostlin. Ovlivňují vlastnosti vody a půdy. V současné době je známo zhruba na sto druhů škodlivých látek znečišťujících ovzduší. Nejnápadněji se vliv znečištěného ovzduší projevuje na rostlinné složce životního prostředí a jejím nejvýraznějším útvaru - lese. Příkladem jsou rozsáhlé plochy uhynulého a odumírajícího lesa v našich severních hraničních horách a chronické působení imisí na podstatné části lesnatého území ČSSR. Přesto les stále představuje nejzachova-

lejší část přírodního a tím i životního prostředí. V souvislosti s viditelným poškozováním lesů průmyslovými imisemi jsou veřejností pokládány závažné otázky. Například: Kam až vede znečištění ovzduší, kde je jeho hranice? Přežijí lesy? Jaké cesty vedou k nápravě? Odpověď na otázky není jednoduchá ani jednoznačná. Předkládám čtenářům následující názor.

Příčinou znečištění ovzduší jsou energetické a nerostné zdroje - jejich těžba, zpracování a využívání. Uhlí, ropa, zemní plyn, patří k tzv. vyčerpávacím energetickým zdrojům. Jejich zásoby byly světovou energetickou konferencí odhadnuty zhruba do roku 2 300. S těmito údaji souvisí postupný přechod na jiné (tzv. čisté) druhy energie - jadernou, termojadernou, sluneční, větrnou, geotermální aj. Dalšímu znečištění ovzduší má v přechodném období zabránit zavádění dalších účinnějších opatření rázu technického (odlučovače, odsiřovací zařízení), biologického (zakládání protiimisičních porostů, vytváření pásem hygienické ochrany, uplatňování moderních pěstebních metod aj.), a administrativního rázu (sledování znečištění, poplatky, imisní normy). Nutno předeslat, že výše uvedená protiimisiční opatření technického rázu mají pro čistotu ovzduší rozhodující význam. Opatřením biologickým lze účinky imisí oslabit a pomoci tak lesním společenstvům přizpůsobovat se jejich nepříznivému vlivu. Opatření administrativní doplňují obě předchozí.

Podívejme se nyní blíže na lesní porosty Slavkovského lesa. Poslední přírodní lesní společenstvo tvořily smíšené lesy. Na druhové skladbě těchto lesních porostů se největší měrou podílely dřeviny: smrk ztepilý, buk lesní a jedle bělokorá. Ještě v 16. století byl ve zdejších lesích zastoupen smrk 50%, buk 25% a jedle 20%. Zbývajících 5% podílu tvořily dřeviny ostatní. Hlavně borovice, bříza, olše, javor klen, dub, osika, jeřáb aj. Postupná přeměna druhové skladby v přírodních lesích souvisela s rozvojem těžby nerostů a nesprávnými obnovnými postupy při zakládání nových porostů. Od počátku tohoto století jsou

porosty Slavkovského lesa pod zvýšeným a stálým vlivem průmyslových imisí, jejichž hlavním zdrojem jsou sokolovské chemické závody. Výsledkem působení negativních vlivů na les byl vznik stejnorodých smrkových lesů, často nevhodného původu.

Současná skladba lesních porostů je tvořena z 87% smrkem, z 5% borovicí, ze 2% ostatními jehličnany (modřín, douglaska, jedle obrovská). Buk je zastoupen 1% a ostatní listnaté dřeviny 5% (dub, bříza, olše, jeřáb, javor, jasan). Jedle bělokorá z porostů Slavkovského lesa téměř úplně zmizela. Postupně se zvyšuje podíl dřevin relativně odolných vůči exhalátům.

Druhová skladba lesních dřevin v přírodním lese je pro současný lesní hospodářský vzorec. Správně zvolená druhová skladba je prvním předpokladem pro vypěstování lesa odolného proti nepříznivým povětrnostním vlivům a hmyzím škůdcům, proti imisím. Vytváří se předpoklad pro udržení produkční schopnosti daného stanoviště. Lesní hospodářství při sestavování svých desetiletých plánů určuje pro každý jednotlivý porost, který má být smýcen a obnoven, cíl druhové skladby, které má být dosaženo v jeho jednotlivých životních fázích. Příklad: V letech 1984 - 1993 má být v centrální části Slavkovského lesa (17 000 ha), kterou spravují Státní statky v Sokolově OP, provedena obnova lesa na ploše 2 120 hektarů. Smrk bude obnoven na 1 270 ha (60%), modřín, borovice, douglaska, jedle obrovská na 425 ha (20%), buk, javor, dub, olše na 425 ha (20%).

K úspěšné obnově lesa v současné době nestačí zajistit sazenice jen co do množství a druhového sortimentu. Sazenice lesních dřevin používané k výsadbě musí mít i vhodný genetický původ. To znamená, že sazenice lesních dřevin vypěstované v lesních školkách musí pocházet z porostů přírodních místních nebo podobného prostředí, které vynikají nad ostatní porosty vzrůstem, tvárností, stábilitou, všeobecnou odolností, nebo jinými cennými vlastnostmi.

Protože byla druhová skladba porostů ve Slavkovském lese v minulosti dosti pozměněna, vyskytuje

se zde dostatek vysoce hodnotných porostů, zřejmě původních, které nesou výše uvedené kvalitativní znaky. Příznivé je, že jsou v nich zastoupeny všechny hospodářsky významné druhy dřevin. Tyto cenné porosty podléhají inventarizaci, jsou chráněny před těžbou, jsou zdrojem vysoce kvalitního osiva a roubů pro vegetativní množení. Dávají vznik novým porostům, které mají v budoucnu sloužit ke sběru semen, tzv. semenným porostům a porostům, které mají postupně vystřídat nekvalitní porosty neznámého původu.

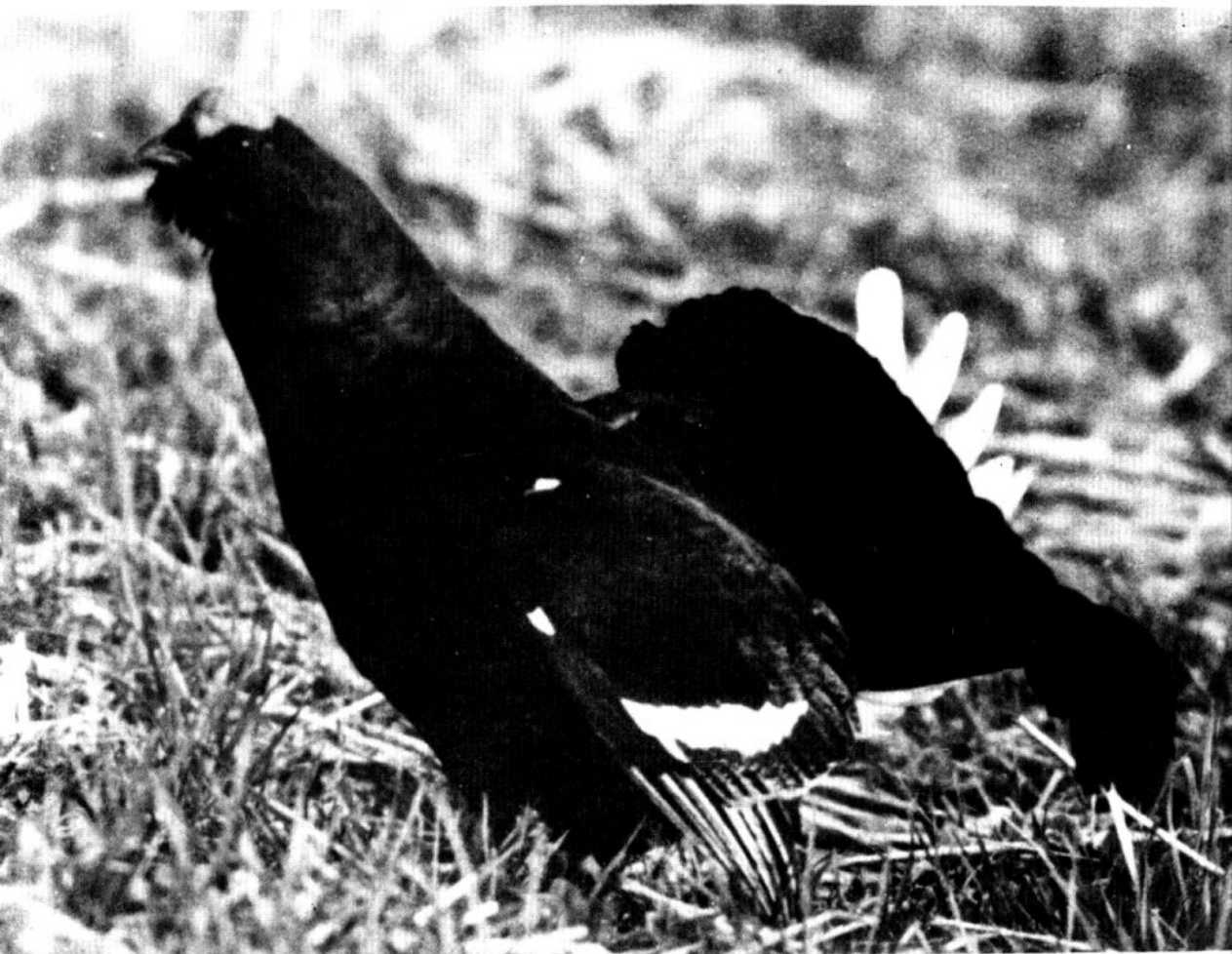
Zcela mimořádnou pozornost zasluhuje náhorní typ borovice lesní, která roste na hadcovém podloží Vlčího hřbetu a borovice bažinná - blatka, která zase roste ve státních přírodních rezervacích v okolí Kladské. Borovice lesní zde

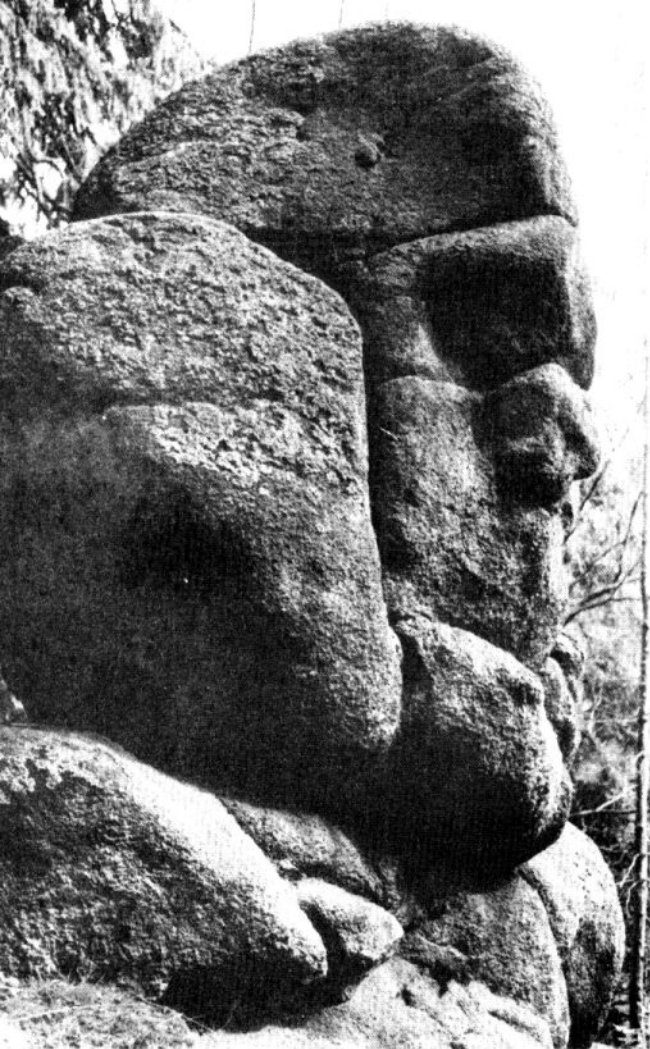
vytváří reliktní vřesovcový bor o jedinečného charakteru a výskytu. Borovice blatka nabývá na významu v souvislosti se zachováním vzácných rašelinných společenstev s protiimisií odolností. Oba druhy borovic jsou cenným materiálem pro šlechtitelský výzkum.

Státní statky v Sokolově ve spolupráci s VÚLEM Zbraslav Strnady - šlechtitelská stanice Sofronka Plzeň a ČHKO Slavkovský les zajišťuje program vedoucí k uchování těchto cenných ekotypů borovic, jehož výsledkem má být vznik semenných sadů, udržení a případné rozšíření stávající genetické základny lesnatých dřevin Slavkovského lesa.

(Autor příspěvku Tomáš Janda je pracovníkem lesního provozu Státních statků v Sokolově, OP)

Tetřívka obecná (foto Václav Suchý)

text PhDr. Stanislav Burachovič

foto ing. Stanislav Wieser

skalní útvár STRÁŽCE

Romantické údolí Svatošských skal skrývá ve svých lesních zákoutích stovky bizarních žulových skalisek. Laskavostí profesora Heinricha Zimmermanna z Lokte jsme byli upozorněni na jedno z nejpozoruhodnějších a také nejméně známých. Jedná se o skalní útvar Strážce. V minulosti nesl německé označení Gesichts-felsen, dané jeho nápadným tvarováním do podoby mužské hlavy. Na sklonku 18. století se o skále zmínil spisovatel K.J. Spiess a nazval ji "Wächter". My toto jméno přejímáme, neboť je vzhledem k tvaru a umístění skály nadmíru výstižné. Dříve k ní vedla pohodlná pěšina od Vildenavy. Dnes je Strážce v důsledku rozsáhlých a nepříznivých změn v lesních terénech téměř k nenalezení a těžko přístupný.

Skála se nachází na levém břehu Ohře zhruba jeden kilometr za Svatošskými skalami směrem k Lokti.

Stojí na strmém svahu asi čtyřicet metrů nad cestou do Lokte, z níž je také relativně nejsnáze dostupná.

Naše první výprava za Strážcem dne 30. března 1985 skončila nezdařením, skálu jsme nenašli. Hledali jsme ji onoho dne pročešáváním okraje náhorní plošiny západně od Suku a srázných úbočí Kovárky směrem od Jalového Dvora k Tašovicím. Došli jsme ke kótě 565 metrů, kterou jsme podle staré mapy z roku 1933 mylně považovali za Strážce, byť jsme ve zdejších skalách marně hledali nějakou ve tvaru mužské hlavy. Když nám poté profesor Zimmermann poslal starší snímek lokality, bylo jasné, že Strážce je úplně jinou skálou. Druhou "expedici" za Strážcem jsme podnikli 2. května 1985. Po strastiplném a opět téměř beznádejném pátrání v lesních polomech krkolomného levého břehu Ohře jsme konečně mohli utrmáceně, avšak s netajenou objevitelskou radostí

zvolat: "Už ho vidíme!". Za několik minut jsme se doškrábali ke Strážci a žasli nad jeho nevšedním vzhledem a dominantní polohou vysoko nad zelenavými vlnami řeky. Příroda zde do hrubozrné žuly nekonečně dlouhou erozí vymodelovala masívní mužskou hlavu s přísnou, na západ hledící tváří. Svou vážností až pochmurností působí skála na vnímavého poutní-

ka silným dojmem.

Strážce nutno počítat mezi "znovuobjevené" lokality a řadit jej vedle Svatošských skal, Viklanu, Homolky, Moučných pytlů, Muzikanta a Kazatelny k nejzajímavějším skalním útvarům v severní části Karlovarské vrchoviny.

zerav východní

V literatuře je uváděno, že jižně od Osady Martinov se nacházela nevelká botanická zahrada. Byla založena v roce 1936 majitelem zdejšího mlýna a kavárny (Rainův mlýn - Café Rainmühle) Ernestem Luchou.

Botanická zahrada byla původně rozdělena na několik dílů se záhony a každé oddělení tvořilo ucelený ekotyp. Bylo zde oddělení rostlin léčivých, jedovatých, polních, lučních, lesních, kořenů, kapradiny, skalničky a další. V sousedství zahrady byla též ptačí a botanická rezervace (Vogel- und Pflanzenschutzreservat), kde bylo prý až přes 150 druhů ptáků.

Vladimír Šindelář

zaniklá botanická zahrada u Buchtálu

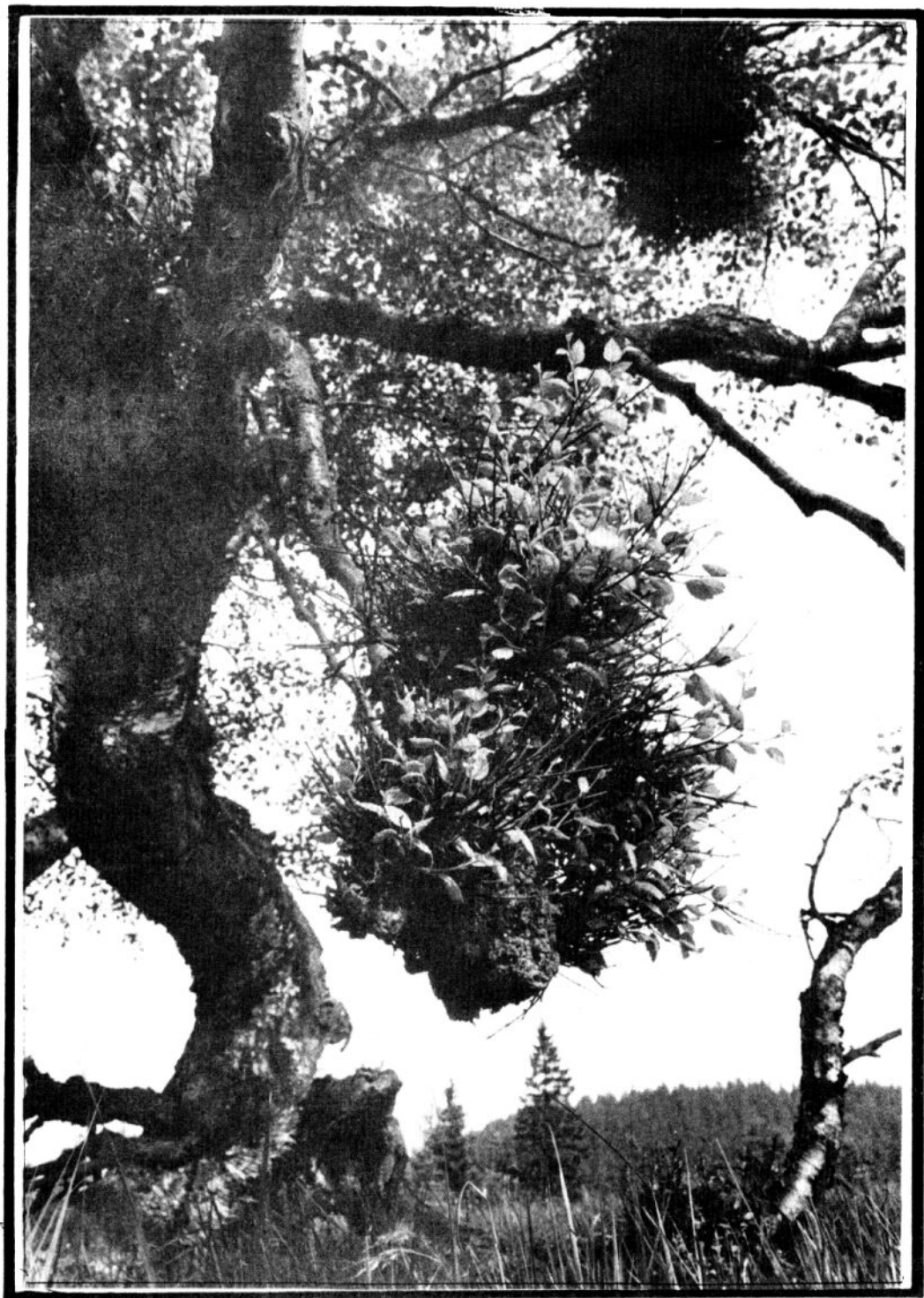
Jak vypadá botanická zahrada dnes? Jaké druhy se dochovály? Na tuto otázku se pokusím odpovědět. Musím však předeslat, že odpověď nebude vyčerpávající.

Do zahrady se dostaneme směrem od Rainova mlýna, přejdeme-li po dřevěném můstku Jilmový potok. Zahrada byla na ploše asi 0,6 ha a bohužel, značná část původní flory již zmizela. Celá plocha je exponována západním směrem. Původní cestičky jsou v terénu ještě dobře patrné. Zachovala se též pěkně vypracovaná půlkruhovitá kamenná kašna, která má i dnes přítok dobré pitné vody. Zdroj vody je hojně využíván zdejšími chataři. Ještě dnes zde můžeme z původních dřevin nalézt např. douglasku tisolistou (*Pseudotsuga taxifolia*), zerav východní (*Thuja orientalis*), smrk pichlavý (*Picea pungens*), jedlovec kanadský (*Tsuga canadensis*), dub letní (*Quercus robur*), buk lesní (*Fagus sylvatica*), jírovec maďal (*Aesculus hypocastanum*) a i střešchu (*Prunus padus*), která je zde velice hojná. Roste zde i břečťan (*Hedera helix*). Z drobných rostlin se objevuje kopytník evropský (*Asarum europaeum*).

Z popisu je vidět, že drobné rostlinné druhy již téměř vymize-

ly, zatímco dřeviny, jež byly pouhou kulisou botanické zahrady, se dochovaly v hojnějším počtu. Vzácný jedlovec kanadský byl téměř před zánikem, neboť okolní olše jej silně zastínovaly. Vichřicí vedle vyvrácený smrk byl nad jedlovcem silně nakloněn a tak i ten jej zastínoval. 10.května 1985 jsem společně s chatařem Skalickým

podnikl akci na záchranu vzácného stromu. Skalický zároveň o víkendech pracuje na renovaci zahrady. Nejprve bylo nutné vylézt na nahnutý smrk až nad jedlovce a tam jej odříznout tak, aby pádem jedlovec nepoškodil. Tohoto úkolu se můj kolega s úspěchem zhostil. Po vyčištění okolí se jedlovec kanadský zaskvěl v bývalé kráse.

VLIV EMISÍ NA VEGETACI

Otázka umírání lesů je zvláště ve střední Evropě otázkou velmi aktuální a je spojována především s takzvaným kyselým deštěm. V Německé spolkové republice se uvádí, že v roce 1983 bylo 34% lesů poškozeno tímto deštěm. V naší Československé socialistické republice je uváděno v roce 1984 27% lesů (Mladá fronta 2.3.1985, Víkend č.9 "Zpráva o stavu lesa"). Předpokládá se, že v příštích pěti letech toto poškození vzroste o více než 10% a tak se značně přiblíží hodnotě 50%. Nejvíce jsou poškozovány jehličnaté lesy (tj. porosty jedlí, borovic a smrků).

První příznaky poškození jsou žloutnoucí konce jehličí, předčasné shazování jehličí, prosvětlení korun stromů a stagnace růstu. "Kyselý déšť" je tedy pokládán za hlavní příčinu umírání lesů, i když není příčinou jedinou. Emise, které vznikají především při výrobě energie, obsahují celou řadu škodlivých látek, které tvoří plynné sloučeniny nebo aerosoly. Z plynných sloučenin jsou to oxidy síry a dusíku, sloučeniny fluoru. Aerosoly tvoří především těžké kovy a jejich sloučeniny (Cd, Pb, Hg, Cr, V, Ni, Bi, Th a další). K odstranění těchto látek dochází z atmosféry ponejvíce atmosferickými srážkami (déšť, sníh, jinovatka). Protože emise obsahují vždy několik toxic-

kých látek, nesmíme přehlížet závažnou skutečnost, že jejich toxický vliv se zpravidla nesčítá, ale násobí nebo dokonce umocňuje. Posuzovat toxický vliv je proto nutné nikoliv k jedné sloučenině, ale musíme ho posuzovat z hlediska všech toxických sloučenin ve sledovaném prostředí. Zde čeká analytickou chemii ještě mnoho práce, protože stanovit stopová nebo ultrastopová množství látek (tj. 10-6% a méně) v atmosféře je velmi obtížný a složitý úkol.

Toxický vliv hlavních komponent emisí, tj. oxidů síry a dusíku na vegetaci, lze rozdělit do dvou skupin:

- 1) Vliv na kořenový systém.
- 2) Vliv na jehličí a listy.

Kyselý déšť způsobuje okyselení půdy a tím odumírání nejjemnějších částí kořenového systému. Současně mobilizuje živiny v půdě, které jsou proto z půdy vyplavovány. Dále dochází k aktivaci kovů v půdě (např. hliníku), které působí negativně na půdní bakterie a rovněž ničí kořenový systém. Zdálo by se proto vhodné, že vápněním půdy můžeme stav zlepšit. Ukazuje se však, že výsledky zůstávají za očekáváním, protože i na vápencových půdách (tj. alkalických půdách) se projevuje negativní vliv kyselého deště na půdu. Kyselé atmosferické srážky poškozuji rovněž jehličí a listy, takže fotosyntéza neprobíhá tak intenzivně, což má za následek, že mladé stromy rostou pomaleji a vzrostlé stromy rychleji stárnou a jsou náchylnější ke kalamitám. Protože listnatým stromům narůstá z jara vždy nová generace listů, není u nich poškození tak katastrofální jako u jehličnanů, které by měly shazovat jehličí teprve za šest až osm let. Shazování poškozeného jehličí je projevem nenormálního stavu stromu a tak se strom stává mnohem náchylnější ke všem kalamitám (vlivem mrazu, sucha, větru, hmyzu apod.). Vliv kyselého deště lze pozorovat i na kulturních

ČAROVĚNÍK NA BŘÍZE (foto ing. Stanislav Wieser) - fotografie na předchozí stránce.

Na listech nebo jehličí se vyskytují četné druhy hub, které patří mezi vřeckaté houby. Příznaky napadení těmito houbami jsou změna barvy listů, jejich deformace a tvorba "čarovníků". S čarovníky, které způsobují houby Taphrina, se setkáváme také na břízách, olších a švestkách.

památkách z hornin obsahujících uhličitany (pískovec, slín). Jedná se především o památky ze středověku (gotické katedrály, kašny, sochy), které mají vysokou kulturní hodnotu. Odborná literatura uvádí, že rozsah poškození gotických památek v Anglii, Francii a NSR za posledních třicet let je stejně rozsáhlý jako předtím za 300 let. Zvláštní situace je ve Skandinávii, kde většina zdejších jezer má nepatrný odtok a tak dochází k neustálému zvyšování kyselosti jezerních vod kyselým deštěm a tím i k postupnému odumírání veškerého života v jezerech.

Stávající situací se proto zabývá i OSN, která sledovala od října 1978 do září 1980 obsah oxidů síry v atmosférických srážkách Evropy. Nejvyšší hodnoty byly nalezeny v Čechách, Slezsku a na jihu evropské části SSSR (Chemical and Engineering New 28.1.1985). V těchto oblastech bylo nalezeno ve spadech více než 12 g síry na 1 m² za rok a kyselost srážek dosahovala hodnoty i nižší než pH=4. Spad oxidů síry za měsíc ve stovkách metrických tun ukazuje následná tabulka (European Monitoring and Evaluation Program, United Nations Economic Commission for Europe):

celkově		domácí zdroje	cizí zdroje
PLR	1330	Ital. 792	ČSSR 820 tj. 63%
ČSSR	1301	GB 678	PLR 771 58%
NSR	1158	PLR 559	NSR 602 52%
Ital.	1132	NSR 556	Švéd. 437 92%
GB	847	NDR 498	Ital. 340 30%
NDR	778	ČSSR 481	Rak. 290 85%
Švéd.	475	Bel. 68	NDR 280 36%
Rak.	341	Franc. 63	Nor. 209 82%
Nor.	255	Rak. 51	GB 169 20%
Hol.	173	Nor. 46	Hol. 133 77%
Bel.	161	Hol. 40	Švýc. 127 90%
Švýc.	141	Dán. 39	Bel. 93 58%
Franc.	121	Švéd. 38	Dán. 70 64%
Dán.	109	Švýc. 14	Franc. 58 48%

Jak je z přehledu zřejmé, dopadá na čtyři sousední státy ve středu Evropy (PLR, ČSSR, NSR, NDR) 54,8% SO₂ z celkového množství Evropy. Otázka emisí a ochrany životního prostředí před emisemi se stává už nikoliv otázkou jednoho státu, ale otázkou celého evropského kontinentu.

KÁNĚ LESNÍ KRMÍČÍ MLÁDATA (fotografie SUCHÝ)

Zákonem chráněný druh. Loví především hraboše, myši (viz snímek), výjimečně i ptáky. Běžný druh chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Je to stálý pták; pouze v zimě se potuluje.

K HISTORII SILNICE

KARLOVY VARY - MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

PhDr. Stanislav Burachovič ○○○○○

Komunikace měly pro rozvoj lázeňství vždy mimořádný význam. Silnice a hlavně železnice vedly k velkému růstu návštěvnosti lázní a staly se tudíž důležitými milníky rozvoje lázeňských míst. To plně platí i o Karlových Varech a Mariánských Lázních.

Před rokem 1831 se z Karlových Varů do Mariánských Lázní a opačným směrem jezdilo zdlouhavě přes Cheb či přes Toužim a Teplou. První státní silnice mezi těmito lázněmi byla postavena v letech 1829 - 1831. Její trasa vedla přes Březovou, Stanovice, Dražov, Hlinky, Vodnou, Bečov, Louku, Mnichov, Číhanou, Rájov a Závišín. Silnice měla délku 5 německých mil. Oproti dnešní trase se lišila v úsecích Karlovy Vary - Vodná a Bečov - Mnichov. Při realizaci silnice se vycházelo z teh-

dy oblíbeného systému tzv. horských silnic, který využíval členitosti terénu a trasu záměrně vedl s překonáváním velkých výškových rozdílů. Klasickou ukázkou tzv. horské silnice je úsek staré Pražské silnice pod Hůrkami u Karlových Varů, stavěný v letech 1804 - 1806 a považovaný ve své době za div techniky. Tyto silnice byly sice krajinně romantické, kladly však velké nároky na koňská spřežení a dovednost jejich vozků. Cestování bylo při prudkých stoupáních a klesáních také dosti nepohodlné a při ztížených poměrech (rozmáčení či podemletí cesty, špatné počasí aj.) i zdlouhavé. Dobové cestopisy o tom podávají četná svědectví. V některých nebezpečných úsecích, zejména v prudkých klesáních, docházelo někdy i k neštěstím. Karlovarští lázeňští hosté silnici do Mariánských Lázní z uvedených důvodů trvale kritizovali. Roku 1854 proto bylo nákladem státu započato se stavbou nové erární silnice z Karlových Varů přes Březovou do Bečova údolím Teplé a dále do Mariánských Lázní bez stoupání do Louky.

Snahou projektantů bylo vést novou trasu s co nejmenšími výškovými rozdíly a co nejkratším způsobem podél toku Teplé. Dne 20. června 1858 byla nová silnice předána do užívání. Dobové průvodce ji vychvalovali, že vedla cestující

mnohdy zcela neznámými končinami s romantickou přírodou, zejména nad Bečovem. Jízda mezi lázněmi se stala požitkem a výlet do Bečova neodmyslitelnou atrakcí pro každého lázeňského hosta v Karlových Varech.

Pro zajímavost si připomeňme i některá data, týkající se prvních poštovních a cestovních spojení obou lázeňských měst. První spěšný poštovní vůz vyjel z Karlových Varů do Mariánských Lázní dne 24.7.1831. Poštovní vozy s postiliony vozily i cestující. Pošta vyjížděla z Karlových Varů v neděli ráno v pět hodin, do Mariánských Lázní vůz přijížděl v deset hodin. Zpátky do Karlových Varů se jezdilo až v pondělí ve stejné časy. Koně se přepřahali v Bečově. Poštovní spoje zpočátku jezdily jen v sezóně od července do poloviny září. Roku 1835 bylo mezi lázněmi zavedeno denní doručování listovních zásilek jízdním poslem (ovšem jen v sezóně). Převážně nákladů obstarával těžký poštovní vůz. Z Karlových Varů vyjížděl vždy v pátek. Z Mariánských Lázní se vracel zpátky v pondělí. Například v roce 1836 jezdily o sezóně do Mariánských Lázní denně dva poštovní vozy po sedmi cestujících. Za osobu se platily dva zlaté. Každý cestující si mohl zdarma vzít zavazadla do 20 kg váhy, za jejich nadváhu si musel připlatit. Od roku 1890 až do zavedení železniční přepravy v roce 1898 jezdil mezi Karlovými Vary a Mariánskými Lázněmi také

tramvajový omnibus tažený koňským šestispřežením. Jízda omnibusem trvala čtyři hodiny. Staré časy s koňskými kočáry, postiliony, přepřahajícími stanicemi a formanskými hospodami skončily pro naše lázně vybudováním železniční tratě (1898), která skýtala mnohem rychlejší a pohodlnější cestovní a poštovní spojení.

POZNÁMKA ING STANISLAV WIESER K SILNICI ČÍSLO 1/24

Potřeba silničního spojení mezi nejznámějšími lázeňskými městy Západočeského kraje je stále aktuální. Toto spojení mezi Karlovými Vary a Mariánskými Lázněmi bylo v minulých letech v některých úsecích přerušeno pro přeložky a rekonstrukce silničního tělesa.

Místy zcela nově byla vybudována silnice č.20 od údolní nádrže Březová k obci Vodná. Motoristická veřejnost tuto představbu jistě uvítala v duchu se rozvíjejících představ o potřebách dopravy. Předchozí článek Dr. S. Burachoviče připomíná relativně dlouhou historii silniční dopravy mezi Mariánskými Lázněmi a Karlovými Vary. Dopravní zařízení úzce souvisí s ochranou a tvorbou krajiny. Krajina, kterou silnice č.20

Opevnění břehu Teplé u Krásného Jezu v souvislosti s budováním silnice (foto k příspěvku Poznámka k silnici č.I/24).

a 24 prochází, je teprve 11 let chráněna statutem CHKO Slavkovský les.

Z hledisek ochrany přírody by bylo možné vznést řadu námitek proti uskutečněným představám komunikace v údolí Teplé. Dodatečné výtky k realizaci díla však nejsou předmětem stručné poznámky, která se zabývá výhledem na úpravy a rekonstrukce dalšího úseku silnice mezi Bečovem n/T. a Mnichovem.

S potěšením můžeme konstatovat, že projekt i jeho aktualizovaná realizace uvažují s respektováním krajinných a přírodních hodnot údolí Teplé, jedinečného útvaru v chráněné krajinné oblasti Slavkovský les.

V loňském roce byla opravami zajištěna bezpečnost průjezdu v kriticky posuzovaném úseku. V letech 1985 - 1986 má být proveden definitivní povrch vozovky a naléhavé opravy opěrných zdí. Rekonstrukce mostů je plánována v průběhu osmého pětiletého plánu. Mimo dosah stávajícího silničního tělesa nebudou činěny žádné zásahy do kultur. Provedení opěrných zdí způsobem, jaký byl již dříve aplikován východně pod Loukou, je přijatelným příkladem souladu potřeb rekonstrukcí dopravní sítě a ochrany krajiny.

Obecně k problematice nutného souladu často protichůdných zájmů při realizaci úprav ne-

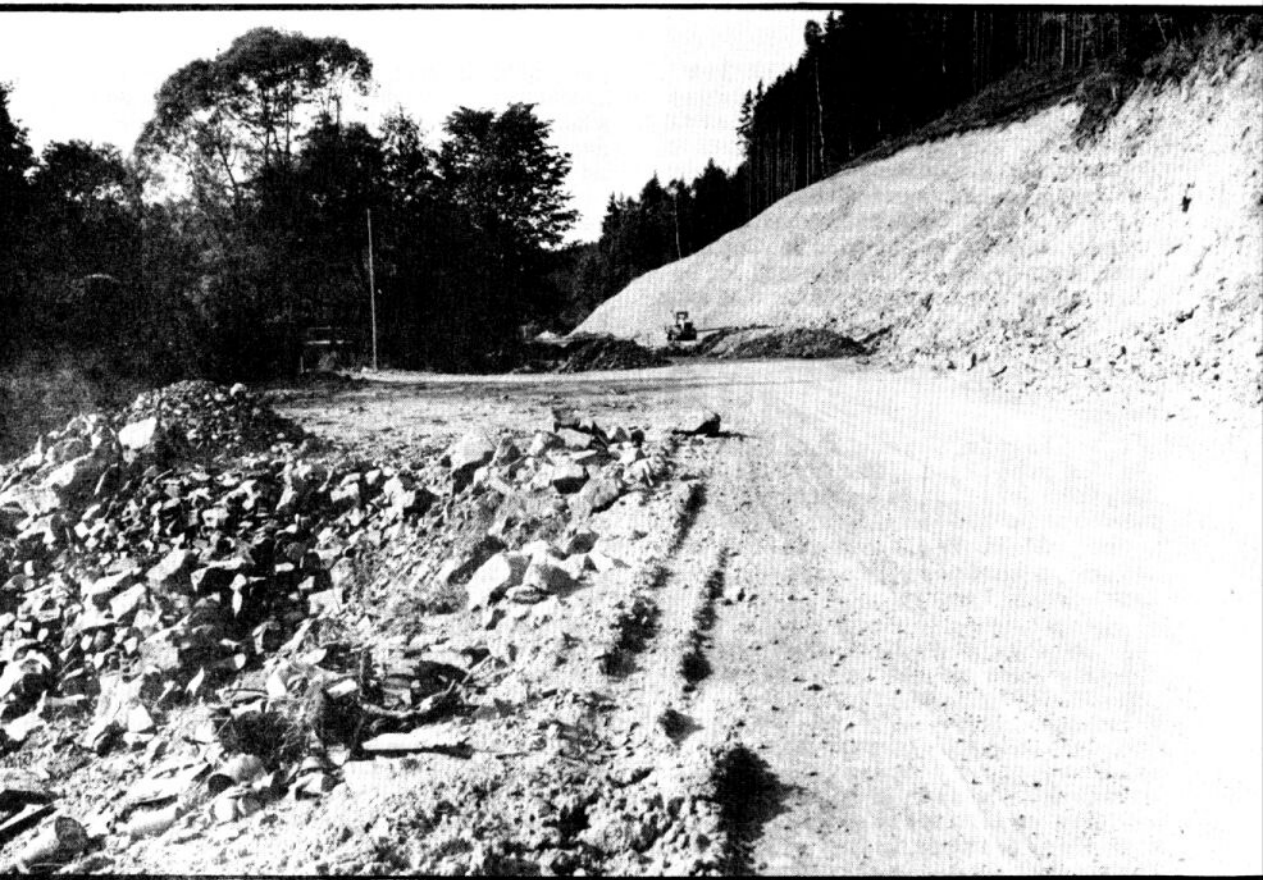
jen této komunikace v chráněné krajinné oblasti dovoluji si s důrazem poznamenat hlavní hlediska, jejichž soulad je nutné zajistit od záměru až po realizaci u každé obdobné akce. V zájmu dopravy je bezvýhradná bezpečnost a hospodárnost. Ale přitom nelze jen dogmaticky požadovat např. splnění všech parametrů silnice I. třídy. Vždyť současná a zejména budoucí praxe ve stanovení rychlostních limitů vede logicky k revizi některých důležitých parametrů silnic. Chráněná území přírody naší vlasti jsou výjimečnými krajinnými celky. Proto je nutné učinit samozřejmostí výjimky běžných požadavků technizace v nich.

Ochrana přírody je zatím stále v defenzívě. Pro zmíněný soulad zájmů s dopravou proto až maximalisticky zní požadavky, aby nebyla narušována stávající tvářnost krajiny a stav dotčených ekosystémů, aby nebyla úpravami komunikací zvyšována kapacita průjezdů a tím i množství exhalovaných zplodin motorů, aby byla hledána všemožná náhradní řešení pro zvýšené požadavky přepravy chráněným územím.

Na závěr obrazně znějící věta: Pochopíme, proč chráníme krajinu, budeme-li jí procházet, nikoli projíždět.

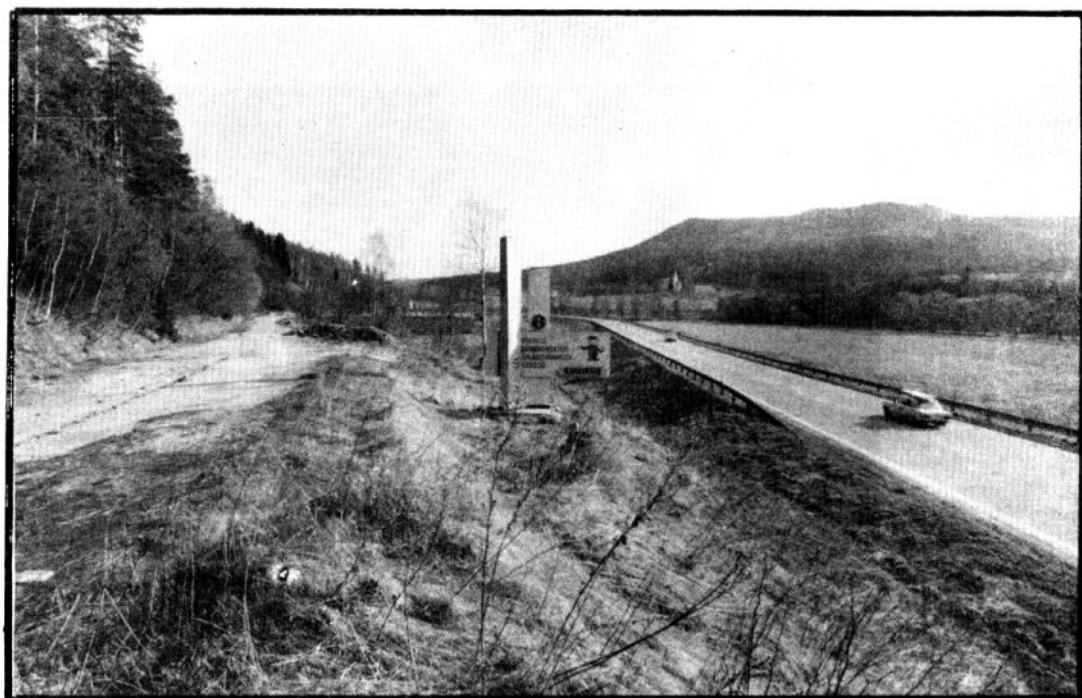
Rekonstrukce zříceného úseku silnice jižně od Bečova nad Teplou a východně pod Loukou. (Všechny snímky ing. S. Wieser)

FOTOPŘÍLOHA K ČLÁNKU
'POZNÁMKA K SILNICI Č. I/24'
 (TEXT/FOTO: ING. STANISLAV WIESER)

Ilustrace jednoho ze zásahů do reliéfu krajiny při výstavbě u Krásného Jezu (nahore). Příklad neorganizovaného zapojení nové silnice do krajiny s údolní nivou u Cihelen. Vlevo neasanovaný pozůstatek staré silnice. Uprostřed

zcela nefunkční poutač jen dokresluje komplexní nezvládnutí výstavby tohoto úseku silnice v chráněném území (snímek na předchozí stránce dole).

Nová trasa silnice pod Kfely je zdůvodnitelná z hlediska provozu, ale ponechání staré silnice v oblouku podél Teplé je jakýmsi východiskem z nouze, nikoli potřebným přístupem k tvorbě krajiny (nahore).

Na každém kilometru frekventované silnice najdeme desítky usmrčených živočichů (vpravo).

O ZÁNÍKU HRADU NA KRUDUMU

Nejimpozantnější, nejmalebnější a pověstmi nejopřednější horou severní části Slavkovského lesa je bezesporu Krudum. Podle staré pověsti stával v šere minulosti na vrcholu Krudumu hrad, obývaný mocným knížetem. Jeho syn jednou v hádce zabil syna hraběte ze Sokolova. Aby odčinil svůj zlý čin, musel knížecí syn vykonat kajícínou pouť do Říma. Směli jej doprovázet jen čtyři sloužící. Pout trvala velice dlouho, teprve po dvanácti letech se od hříchu očištěný muž navracel domů. V hlubokých lesích u Plané náhle zaslechl žalostný pláč. Když se obezřetně připlížil houštinami, uviděl asi patnáct lupičů, kteří právě zajali krásnou dívku zjevně urozeného původu. Knížecí syn nemeškal a vyrazil se svými sluhy odhodlaně na zlosyny. Bojoval tak udatně, že v mžiku bylo několik lupičů zabito, ostatní v úděsu prchli.

Vysvobozená dívka děkovala svému zachránci a řekla: "Jsem dcera sokolovského hraběte. Můj otec se Vám za šlechetný čin bohatě odmění." Aniž prozradil, kdo je, pak rytíř doprovodil dívku domů do Sokolova a byl šťasten, že dobrým skutkem alespoň částečně vyvážil svůj někdejší zlý čin. Poté se vrátil na rodný hrad. Udivilo jej, jaké tam vládlo podivné ticho. Od starého kastelána se dozvěděl, že jeho otec již před osmi lety zemřel. Žalem zdrcený syn se po smutné zprávě neprodleně odebral se svými sluhy do nedalekého kláštera sv. Mikuláše, kde byla rodinná hrobka pánů z Krudumu. Když mu mniši odmítli ukázat otcovo tělo, vyrazil násilím klášterní bránu a vnikl do hrobky. Skutečně zde našel svého mrtvého otce. Nezemřel však přirozenou smrtí - podle je-

ho zčernalé tváře syn okamžitě poznal, že byl otráven.

Pln pomstychtivého hněvu se mladý krudumský pán vrátil na hrad. V jeho rozlehlých podzemních prostorách tajně zazdil všechno zlato, peníze a ostatní cennosti. Pak uspořádal velkolepou oslavu svého šťastného návratu z Říma, na kterou pozval všechny sousedy z okolí i se služebnictvem. Když se večer všichni shromáždili v hodovní síni a zábava byla v nejlepším, zatarasil bránu hradu a zapálil je, takže již nikdo nemohl uniknout záhubě. Hrad se všemi přítomnými shořel až do základů. Ve stejné noci zapálil mstitel také klášter, místo posledního odpočinku svého otce.

O pomstychtivém synovi krudumského knížete, který tak strašně pomstil vraždu otce, od té doby v kraji již nikdo neslyšel. Jedné bouřlivé noci byly trosky krudumského hradu pohlceny zemí i s ukrytými poklady. Od těch dob prý na Krudumu straší. Poklady lze získat jedině na Velký pátek.

LEGENDA O HROZNATOVÍ

Hroznata pocházel z významného českého rodu, který měl v západních Čechách bohaté državy. Již okolnosti jeho zrození byly podivuhodné. Narodil se mrtvý. Jeho zoufalá matka v slzách prosila nebesa, aby dítě oživilo. Vroucná prosba byla vyslyšena. Zvláštní milostí osudu byl Hroznata v dětských letech ještě dvakrát zázračně zachráněn od smrti. Jednou byl přejeto koly těžkého vozu, jindy spadl do hluboké a dravé řeky. V obou případech spatřil před sebou krásnou, paprsky ozářenou ženu, která nad ním držela ochrannou ruku a uchránila jej od jisté záhuby. Z vděčnosti Hroznata v dospělém věku založil klášter v Teplé a věnoval mu všechny svůj majetek. Sám se stal členem klášterního řádu.

Pechlivě se staral o zdárný chod klášterního hospodářství. Jednou byl opatem pověřen, aby navštívil statky v Hroznětíně, patřící k tepelskému klášteru. Hroznata si vy-

bral z mnichů společníka a vydal se na cestu. Hroznětínské državy byly jeho nejmilejšími. Do Hroznětína zbývala asi hodina cesty, když byla dvojice zajata loupeživým rytířem, jenž byl zapřísáhlým nepřitelem kláštera. Místo, kde k přepadení došlo, bylo pojmenováno Hroznice, později pak Rosnice.

Rytíř odvedl zajatce na svůj hrad Kynšperk u Chebu (dnes Starý Hroznatov) a vymáhal za Hroznata od Kláštera vysoké výkupné. Tepelští mniši i přes značnou výši požadovaného obnosu výkupné shromáždili, Hroznata jim však vzkázal, ať nic neplatí. Nechtěl, aby klášter kvůli němu přinášel tak velkou oběť. Rytíř se mstil krutým týráním zajatce. Následkem útrap Hroznata dne 14. července 1217 ve vězení zemřel. Jeho spoluvězeň začal horečně přemýšlet na útěk. Jedné noci se žalární kobka zaplnila jasným světlem a před vězněm stál v bílém rouchu Hroznata. Pokynul rukou a z vězně spadly okovy. Dveře žaláře se otevřely a mnich se mohl bez překážek vrátit do kláštera a podat tam smutnou zprávu o Hroznatově mučednické smrti.

Hroznatovo tělo bylo z Kynšperku převezeno do Teplé a pohřbeno v tamějším klášterním kostele, kde je uloženo v honosném náhrobku dodnes.

Loupeživý řitíř se stával den ode dne trudemyslnějším, zcela jej opustila radost ze života. Nakonec beze stop zmizel a nikdo o něm již neslyšel.

O ZÁNÍKU OBCE OBORY

Jen staré listiny a pověsti vypovídají, že poblíž dnešní lesní restaurace Linhart u Karlových Varů stávala obec Obora. Do nynějších dnů se z Obory zachovaly jen zbytky zdiva na třech návrších. Největší jsou zříceniny bývalého kostela sv. Linharta.

Široko daleko nebylo tak výstavných domů a tak bohatých lidí jako v Oboře. Co jim však bylo platné bohatství a chytrost k jeho získávání a rozšiřování, když jim chybělo dobré srdce a láska k bliž-

nímu. A ještě jedna nezbytná věc jim scházela - neměli dostatek dobré vody. Proto svolali oborští jednoho dne radu a usnesli se povolat zkušeného studnaře, který by jim na vhodném místě vyhloubil studnu. Byl jim doporučen jistý mistr, žijící ve vzdáleném městě. Napsali mu list, v němž vychválili, ale zároveň i zpochybnili jeho schopnosti a pozvali jej do Obory. Studnař jejich dopis několikrát pročetl. Mátló jej, že nikde nebylo zmínky o výši odměny za žádanou práci. Dotčen však zpochybněním svého řemeslného fortelu, vydal se do Obory. Tam se chutě pustil do díla. Zkušeným okem našel nejvhodnější místo pro studnu. Již za několik týdnů svou práci dokončil. Celá ves se sběhla kolem nové studně aby ochutnala lahodnou vodu a blahorečila dobrému mistrovi, který stál skromně a spokojeně opodál. U studny však nebyl žádný z těch, kteří jej do Obory pozvali. Zasedali v radě. Mistr studnař se odebral do svého příbytku, oblékl si sváteční šat, odhodlaně vstoupil do radní síně a taktó promluvil k radním: "Vstupuji do Vašeho kruhu nepozván, nehoršete se však proto na mne. Pohleďte ven na šťastný dav, jak se raduje z dobré vody. Mé dílo je skončeno. Budiž pochválen ten, kdo nám laskavou rukou dává tak velký dar. Jistě sami spravedlivě rozhodnete, jaká odměna mi za práci přísluší."

"Vaše odměna," řekl jeden z radních "bude snadno vyřízena. Kolik jste dostal za předposlední, ve Vašem městě vykopanou studnu?" Mistr udal sumu.

"Nuže, dostanete od nás stejnou částku" odvětil starosta. "A abyste nás neobviňoval ze škrblivosti, volili jsme z věcí následující východisko: Studna ještě není zcela dokončena, musíte z ní vytěžit ještě mnoho kamene. Jak víte, kameny k vyzdění studny jsou již připravené, můžeme však užít kameny, které budou vytěženy. Za přebývající kamen nám jeden přítel radnice nabídl určitou částku peněz. Přidáme-li tuto částku k penězům již nabídnutým, bude to jistě dostačující suma. Zde máte peníze a tím jsme vyrovnání". Během této řeči se ve studnařově tváři zračil stále větší hněv. V sále zavládlo hrobové ticho. Konečně rozhořčený mistr promluvil: "Pěkně jste si na mne vymysleli ten dopis, ctěná rado! Starostovo rozhodnutí věrně zrcadlí

váš charakter. Teprve nyní jsem prohlédl vaše listivě a podle jednání. Vezmu si ty peníze, abych alespoň zčásti uhradil dalekou cestu a ušlý čas. Pamatujte si však, co vám teď řeknu: Hlava nejnižšího z lidu si zasluhuje úcty, jestliže zešedivěla ve cti, bez lží a podvádění, ve spravedlnosti a počestnosti. Velmi však tíží bílý vlas, který zbledl nad hlavou, jež vymýšlela jen nepravosti. V knize knih stojí psána věčná pravda: Odepření zasloužené mzdy volá po odplatě!"

"Zadrž," vykřikl jeden z rady, "vyhoďte jej, opovázlivce!" Celá rada pobouřeně vykročila proti studnaři.

Mistr však odešel sám a brzy se dostal se svým skrovným majetkem do bezpečí. Ještě dlouho za sebou slyšel křik davu z Obory.

Od této události uběhlo několik let. Jedné bouřlivé podzimní noci zrudla obloha do barvy krve - bylo to ohnivé znamení nad Oborou. Ranní slunce ozářilo dýmající spáleniště obce, houfy naříkajících žen s dětmi a ponuře před sebe hledící muže. O několik týdnů později vtrhl do země nepřítel a přinesl utrpení, bídu a nemoci. Když se pak opět zazelenala ratolest míru, byla Obora zpustlá a prázdná. Dnes roste na jejím místě hustý les. Na Oboru upomíná kromě zřícenin kostela také malá kaplička sv.Linharta.

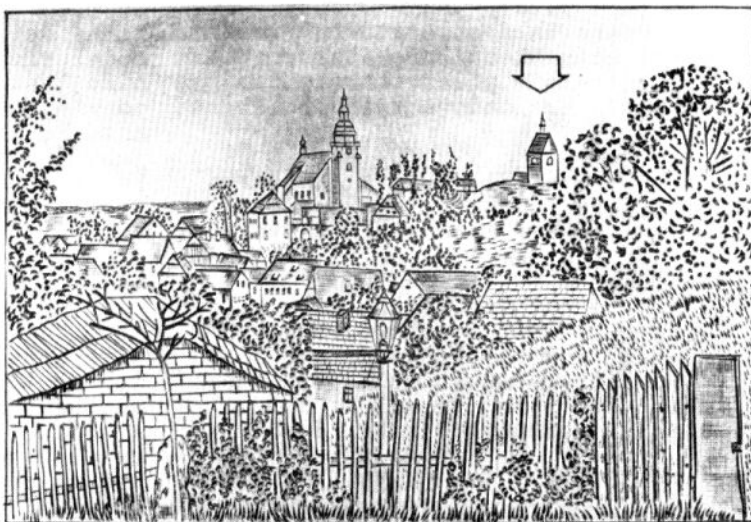
◀
Převzato z edice metodických materiálů Lidová kultura Karlovarska, vydalo Okresní kulturní středisko v Karlových Varech v roce 1982. Pověsti vybral a uspořádal PhDr. Stanislav Burachovič.

ZVONICE

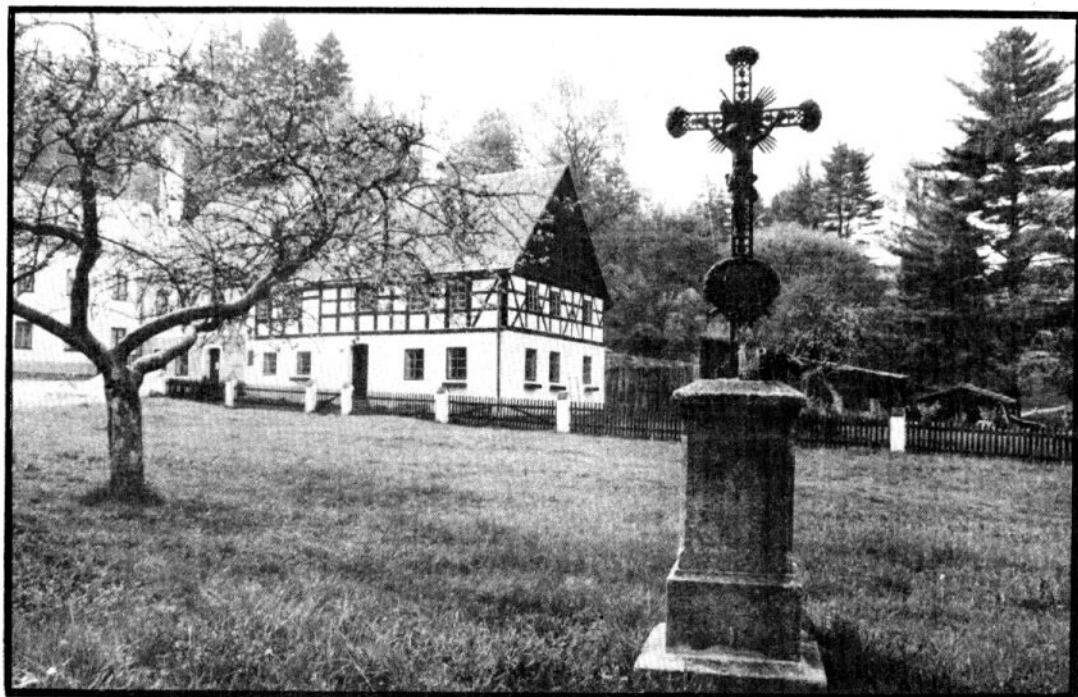
LADISLAV PLACHÝ

Stranou od kostela v Horním Slavkově stojí jednopatrová kamenná stavba s vysokou sedlovou střechou ze 16.století. Dřevěné pažení ve věži bylo zabudováno r.1540 a je ve větší míře původní (datum je uvedeno ve vrchním nosníku hlubokými zářezy. Rovněž na jednom pilíři v blízkosti jižního okna je vedle monogramu i iž novoroční tříkrálové datum 1686.

Popis zvonů: Zvon Jiřího, váha 49 centnů, průměr 1,39, výška 1,35. Jako ozdoba je kolem třídičný pruh. V prostředním pruhu se opakují v reliéfu čtyři scény s podobenstvím ztraceném synu. Reliéf je dosti otlučen. Spodní pruh tvoří listovou ozdobu. Bok zvonu zdobí městský znak a pod ním je legenda o obnovení zvonu po loupeži zvonu a datum 1599 (RVPTA FVINPER, SED JAM TOTA NOVATA, VT PRECIBVS SACRIS FVNERIBVSQUE VOCEM, ANNO CRISTI 1599 MENSE JUNIO). Opačná strana nese plastiku a ná-

pis IOH.I.ECCE AGNVS DEI QUI TOLLIT PECCATA MVNDI.Pod nápisem je plastika mnicha. Na vrchním okruží jméno slévače Greger Albrecht (žil v Ostrově). Kateřinský zvon - průměr 0,94, výška 0,90. Na povrchu drobné ozdoby. Na spodní straně v pruhu uveden datum 1612 a nápis VON HANS FRIDRICH/MAYER IN ST.JOACHIMS/THAL GEGOSEN. Zvon Donatus je těžký 38 centnů a odlil jej Gregor Albrecht z Ostrova. Zvon byl v roce 1916 odstraněn na válečný materiál. Všechny zvony byly v roce 1751 převěšeny zvonařem Jordánkem z Chebu. V santusové věžičce byl rovněž mešní zvonek, který byl v roce 1736 roztaven. Nesl jméno sv. Hyacinta.

Problematika památkové péče v oblasti lidové architektury v okrese Karlovy Vary

Na téma v titulu tohoto článku zpracovala k obhajobě v roce 1985 diplomovou práci Ivana Šafaříková při dálkovém studiu na Pedagogické fakultě v Plzni.

Přestože elaborát doprovázený 66 fotografiemi a nákresey je k dispozici jen na uvedené fakultě a u autorky, upozorňujeme na jeho existenci. Jde o aktuální pojednání o stavu památkových objektů. Součástí práce je katalog lidové architektury Karlovarska a tedy i té části chráněné krajinné oblasti Slavkovský les, která je v okrese Karlovy Vary.

Historické souvislosti a vývoj zdejší lidové architektury specifikuje pojednání pro daný územní celek, což může být východiskem pro další návazné práce v sousedních územích a pro další autory.

V kapitole o současném stavu a perspektivách lidové architektury na Karlovarsku je i zhodnocení řady památkových objektů.

Komplexně nelze v recenzi postihnout celou problematiku probíranou v diplomové práci. Za zdůraznění stojí rovněž pro ostatní území chráněné krajinné oblasti Slavkovský les ověřené poznání, že udržování nebo dokonce pozvednutí z ruin památkově významných domů je v naprosté většině zajišťováno jen u domů trvale či rekreačně užívaných v osobním vlastnictví.

Objekty ve vlastnictví organizací, pokud nejsou rekreačními zařízeními těchto organizací, jsou převážně v katastrofálním stavu. (Pozn.redakce): A právě těchto objektů, tedy i organizací, si budeme od příštího čísla Arniky ve svých fotografických reportážích více všímat.

Text a foto: Ing. S. Wieser

Text k fotografii:

Chalupa v Cihelnách, někdejší pastouška, byla určena k demolici. Do současného vynikajícího stavu ji opravili chalupáři ing. Nečas a ing. Turek.

RNDr. JAROSLAV BOČEK

ZNÁME SKUTEČNĚ ZVÍŘATA?

5. ČÁST

ekologie rozmnožování

V předlouhém vývoji živočišné říše se pochopitelně zdokonaľoval i jeden z hlavních životních procesů nezbytný k zachování druhu - r o z m n o ž o v á n í. Přitom veškeré vývojové změny rozmnožovacích procesů směřovaly vždy k zdokonalení:

- a) **K v a n t i t a t i v n í m u**
Zajištění co největšího množství živého potomstva, (takové kvantum, které zajišťuje obnovu populace d o s p ě l ý c h jedinců).
- b) **K v a l i t a t i v n í m u**
Zajištění života a dospívání potomstva zdravého a silného.

S nejprimitivnějšími formami rozmnožování se setkáváme u bezobratlých živočichů. Velmi často se nižší formy rozmnožují nepohlavně dělením, pučením, regenerací atd. (prvoci, láčkovci,

ploštěnci, ale i někteří členovci), rozšířena je i partenogeneze (vznik jedince z neoplozeného vajíčka či spermie). Tyto způsoby rozmnožování jsou sice primitivní, ale dokonale plní své poslání - rychle obsadit příslušnou ekologickou niku, která může mít jen sezonní charakter (mšice, trepky, parazité z řad ploštěnců a pod.). Pohlavní rozmnožování se však vyskytuje u všech živočichů, tedy i u těch, kteří se za daných podmínek rozmnožují nepohlavně. Při pohlavním rozmnožování jsou potomstvu předávány dědičné informace rodičů a je tak dán předpoklad pro vznik kvalitní populace a potlačena na minimum pravděpodobnost degenerace.

Další zákonitosti ekologie rozmnožování si ukážeme na vzniku a vývoji potomstva obratlovců. Obratlovci se rozmnožují zásadně pohlavním způsobem a vždy v rozmnožovacím procesu hraje důležitou roli voda. Nejnižší obratlovci se rozmnožují pouze ve vodním prostředí. Ryby kladou desítky, stovky, tisíce a někdy i statisíce jiker. Oplodnění je v drtivě většině vnější. Jikry jsou vystaveny zcela na pospas nepříznivým vlivům prostředí (změny teplotní i chemické, vyschnutí vody, množství dravců atd.), ani vnější oplodnění není zárukou vývoje všech jiker. Droboučkový potěr se snadno stává kořistí dravců (i rodičů), trpí nepříznivými vlivy prostředí stejně jako jikry a většina exemplářů v prvních dnech života umírá hladem. Jen malé zlomky procenta potomků se dožívají dospělosti. Proto ona obrovská kvanta nakladených jiker. Žraloci kladou ale pouze několik nebo dokonce jedno vejce, popřípadě jsou živorodí. Aby však byla záruka přežití co největší, vylíhlá mláďata jsou na rozdíl od rybiho potěru nepoměrně větší a často jsou vybavena velkým množstvím žloutku jako výživy pro vstup do života. Bezpečnost potomků je u žraloků zajišťována péčí a ochranou rodičů. Některé ryby mají rovněž vyvinutou péči o potomstvo, nebo různé formy živorodosti - u těchto druhů se setkáváme s podstatným snížením počtu jiker, protože pravděpodobnost přežití se zvýšila.

U obojživelníků se situace komplikuje přechodem na souš. Rozmnožování však musí probíhat ve vodě. Vnitřní oplození sice zvyšuje

procento narozených mláďat, ale oplozená vajíčka jsou opět zcela vystavena nepříznivým vlivům prostředí. Mláďata začínají svůj život ve vodě, dýchají žábami - pulci jsou vlastně neokonalými larvami. Při metamorfóze přechází potomstvo na plicní a kožní dýchání. Mění se krevní oběh, dochází i k zásadním změnám kostry atd. Opět však za cenu velkých ztrát. I tohle je jeden z důvodů, proč jsou obojživelníci velice citliví na změny prostředí. Stali se tak dnes určitým indikátorem ekologické kvality prostředí. Samice mloků klade vejce ve stádiu líhnutí mláďat (vejcoživorodost) - proto si "může dovolit" mít jen několik pulců proti stovkám dlouho se vyvíjejících vajíček žab. U ryb a obojživelníků jsou tedy vajíčka i ranná stadia mláďat zcela vystavena vlivům prostředí. Vajíček jsou kladena obrovská množství, přičemž mláďata dospívají zlomky procenta. Dalo by se říci, že je to "riskantní" a krajně neehospodárny proces. K rozhoďujícímu vylepšení dochází u plazů - prvních suchozemských živočichů. Venkovní vodní prostředí, nutné pro vznik života, je nahrazeno vodním prostředím uvnitř vajíčka, chráněného pevnými obaly. Tím se značně zvyšuje odolnost vyvíjejícího se organismu proti vlivům venkovního prostředí. Nehledě na to, že zásoba žloutku umožňuje líhnutí během několika nebo plazících se, značně dokonalých mláďat. Vajíček je proto jen několik, u krokodýlů a hadů několik desítek a u želv několik set. Stále ještě značný počet vajec v poměru k přežitým jedincům. Na souši je velké množství nepřátel. Navíc plazi o potomstvo většinou nepečují. Živorodí a vejcorodí plazi však mají mláďata daleko méně. Velká vejce s velkým objemem výživného žloutku spolu s dokonalou péčí rodičů o vejce i mláďata, zajišťují u ptáků přežívání desítek procent potomstva. Toto zdokonalení má za následek další snížení počtu vajíček při zlepšení jejich "kvality".

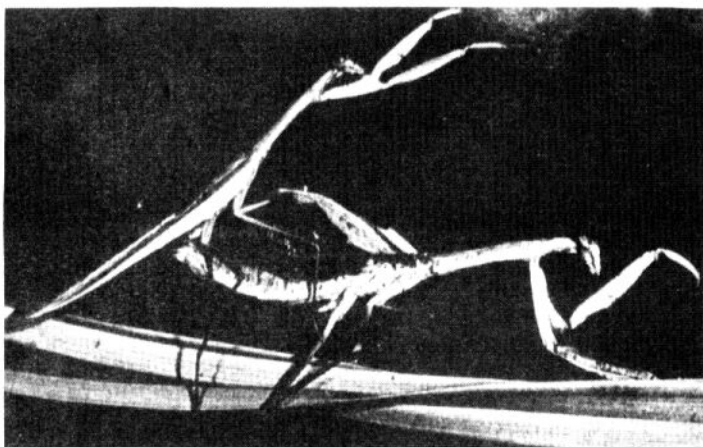
Vrchol pak představují savci, kde dokonalou ochranu plodu představuje vnitřní prostředí matčina těla a napojení na její krevní soustavu. Výživné mateřské mléko je ideální potravou pro nejmladší jedince a ochrana i výchova je dlouho po narození zajišťována

často oběma rodiči nebo částí populačního útvaru (tlupa, smečka, stádo). Pravděpodobnost přežití se opět zvýšila, počet narozených mládat u nejdokonalejších velkých savců klesá. Když k tomu přičteme častou dlouhověkost a málo nepřátel, je logické proč většina velkých dokonalých savců má jen jedno nebo maximálně několik mládat a to jen několikrát za život. Reprodukce populace je zajištěna a tím je splněn účel rozmnožování.

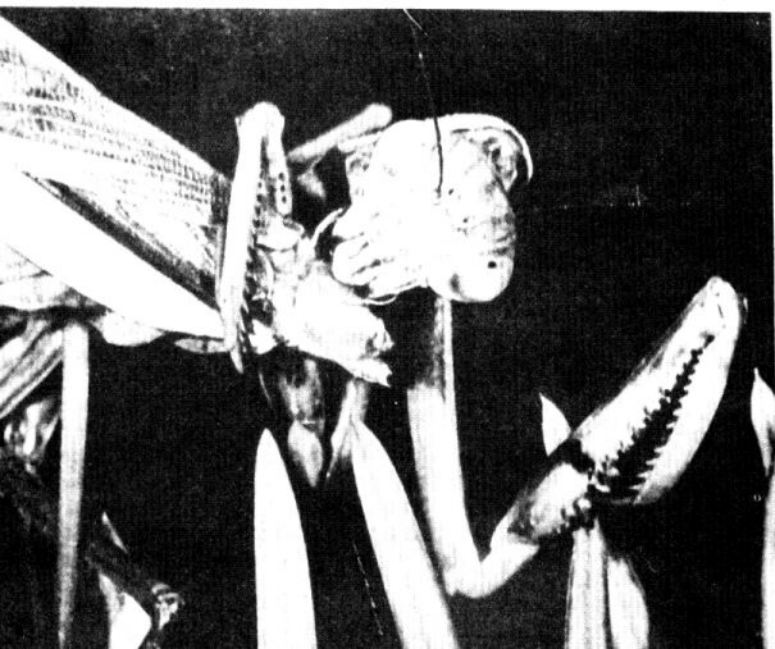
Existují mechanismy, které množství mládat regulují - např. po suchém roce se rodí málo býložravých kopytníků. Nebo dravci, kteří běžně kladou tři vejce, jich mají v letech, kdy se přemnoží hloďavci, až pět. Zajímavá jsou přizpůsobení různých stádií živočichů prostředí. Ptáci hnízdící v dutinách či uzavřených hnízdech mají vejce bílá. Ptáci hnízdící v otevře-

ných hnízdech mají vejce různě barevná a skvrnitá. Mládata rodičů se v úkrytech jsou nedokonalá, často slepá, lysá a nepohyblivá - n i d i c o l n í (králíci, kočky, psovití, pěvci, dravci, sovy atd.). Mládata rodičů se do prostředí, které neskytá ochranu, musí následovat rodiče a často si ihned shánět potravu, jsou pohyblivá, vidoucí, osrstěná či opeřená - n i d i f u g n í (kurovití, kachny, zajáci, kopytníci atd.).

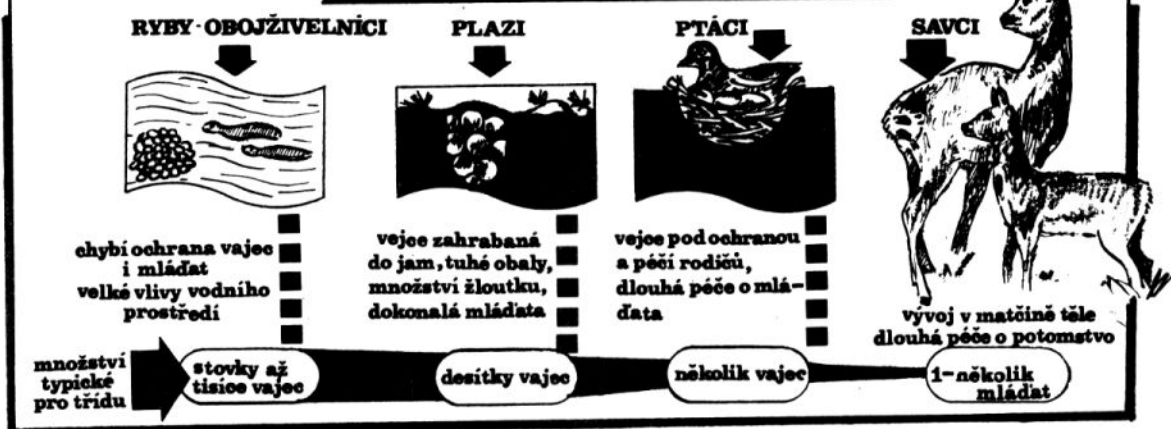
O ekologii rozmnožování živočichů by bylo možné uvést mnoho zajímavého. Velmi složité jsou rozmnožovací procesy, zejména u bezobratlých (hmyz, různí paraziti atd.), proti kterým jsou dálkové plavby úhořů do Sarkasového moře a návrat úhoříků do řek zcela jednoduchou záležitostí.

KUDLANKA NÁBOŽNÁ je v naší hmyzí fauně opravdovým velikánem. Samičky dosahují délky až 8 cm. Při milostném sblížení (1) si musí sameček dávat bedlivý pozor. Po ukončení kopulace bývá často samičkou sežrán (2), neuklidí-li se do patřičné vzdálenosti. Samičky vytvářejí žlutohnědé kokony, do nichž kladou 100-300 vajíček (3). Na snímku je i samička v typickém výstražném postavení, kdy široce rozevře křídla a počíná si při tom podobně jako podrážděný krocan. Příští rok se líhnou larvy (4). Ze stovek vylíhnutých larev se dožije dospělosti pouze několik jedinců.

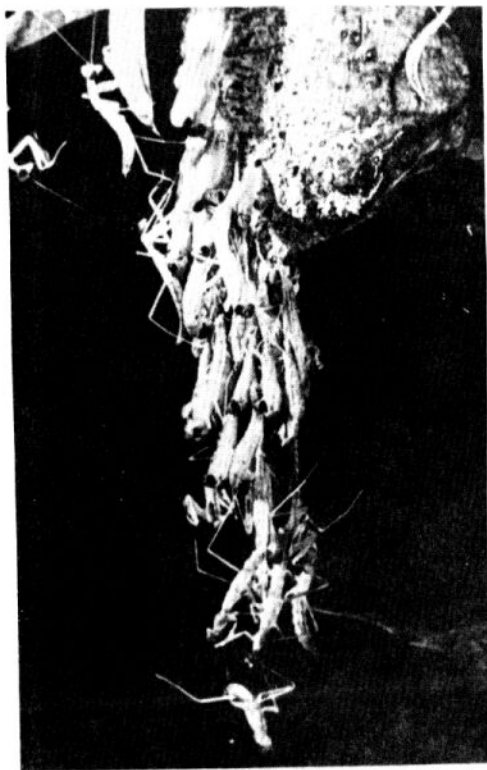

SNÍŽOVÁNÍ MNOŽSTVÍ MLÁDAT

Vidíme, že ekologie rozmnožování živočichů má své zákonitosti i logiku. Ve všech etapách rozmnožování se uplatňují reakce na ekologické vlivy. Vlivy, které mají svůj původ v přírodě. "Nepočítá se" však s vlivem člověka a s jeho schopnostmi. Pak je jasné, že ani miliony jiker nejsou zárukou přežití jediné rybičky, je-li řeka

znečištěna naftou nebo naopak při přemnožení zemědělských škůdců se neuplatňují regulační mechanismy, nejsou-li zachována útočiště hmyzožravých ptáků, nebo jsou-li populace dravého hmyzu zničeny chemickým postřikem a likvidace dravců a sov má za následek dlouhodobé přemnožení hlodavců...

4

3

80 LET GOTTWALDOVY VYHLÍDKY

PhDr. STANISLAV BURACHOVIČ

Motto: "V RESTAURACI NA ABERGU
VONI SKVELÁ KÁVA, ČOKOLÁDU,
Kyselku a také čaj tam
mají, pečivo je jemné
a obsluze patří sláva,
krásy zdejší vystoupily
až do lázeňských bájí."

(Úryvek z básně od neznámého
lázeňského hosta "Vzpomínka
na Aberg 14.září 1871")

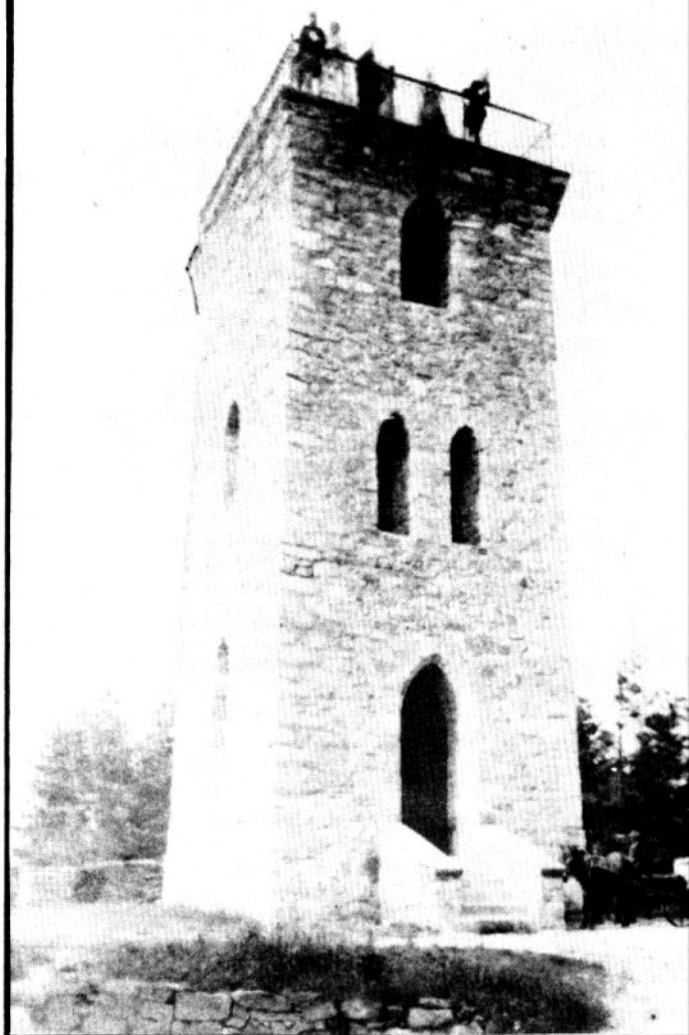
*

Nejvyšším bodem karlovarských
lázeňských lesů západně od
Vřídla je Doubská hora, dosa-
hující výše 611 metrů nad mořem.
Na svém daleko viditelném vrchol-
ku nese Gottwaldovu vyhlídku, kte-
rá v letošním roce slaví 80 let
svého trvání a má nejstarší histo-
rii ze všech karlovarských rozhle-
den vůbec. Doubská hora byla už

od samých počátků budování lázeň-
ských lesních promenád v 1.půli
19.století vyhledávaným vyhlídko-
vým bodem. Již před rokem 1850
stál na Abergu, jak se dříve
Doupské hoře říkalo, dřevěný glo-
riet na kamenných základech. Tato
první prostá vyhlídka byla zbu-
dována na popud Med.Dr.Hermannu Prūs-
che. U rozhledny stál jednoduchý
altánek, v němž se podávala káva.

15.června 1858 byly lesy Doub-
ské hory, hlavně směrem k Linhartu,
zpuštěny velkým požárem. Přitom
patrně také shořela dřevěná rozhled-
na. Další zprávy jsou až z roku
1862. Dne 3.dubna onoho roku se
karlovarská městská rada rozhodla
postavit na Doubské hoře novou ka-
mennou rozhlednu vysokou šest sáhů.
Pro tento účel bylo z městské pok-
ladny uvolněno 1436 zlatých. Ještě
v červenci roku 1862 byla rozhled-
na dokončena. Měla výšku 20 metrů.
Na vyhlídkovou plošinu čtyřhranné
věže vedlo 78 točitých schodů. Měs-
to na rozhledně ušetřilo, její

Rozhledna na Doubské hoře v roce 1870 (fotografie na této straně). Objekt Gottwaldova vyhlídka na Doubské hoře (snímek na předchozí straně). Fotografie ing. Stanislav Wieser.

skutečné náklady činily pouze 1107 zlatých a 96 krejcarů. Poměrně dlouho si lázeňští hosté museli na Doubské hoře počkat na možnost pohodlnějšího občerstvení. Až roku 1878 byla u rozhledny postavena kamenná hrázďená kavárna. Z dobových průvodců se dozvídáme, že se v ní návštěvníkům podávalo víno, káva, minerálka, nikoliv však pivo. Vedle kavárny stál altán s orientační mapou okolí. Na Doubskou horu se až do sklonku 19. století kromě pěších vycházek s oblibou jezdilo koňskými fiakry ale i vozy tažené oslíky či přímo na jízdních oslech. Dlouholetým nájemcem kavárny na Doubské hoře a na Linhartu byl koncem minulého století Vincenz Čermák. Měl velké zásluhy na široké popularizaci vyhlídky. Kolem roku 1900 se i přes dobrou údržbu na rozhledně začaly objevovat stavební závady. V souvislosti s tím a s rychle rostoucí návštěvností vzešly návrhy na přestavění rozhledny a rozšíření zdejších stravovacích a ubytova-

cích možností.

V roce 1903 se začala stavět nová lesní silnice od Obrazu na Doubskou horu. V návaznosti na to se městská rada v čele se starostou Ludwigem Schäfflerem dne 5. října 1904 rozhodla postavit na vrchu moderní restauraci s tanečním sálem a též rozhlednu vysokou 22 metrů. Pro akci byla povolena částka 113 102 korun. Se stavbou bylo neprodleně započato ještě na podzim roku 1904 podle projektu architekta Rudolfa Melichara. Veškerých prací se zhostila firma karlovarského stavebního mistra Josefa Walderta.

Nový vyhlídkový objekt byl dokončen v červnu 1905. Po architektonické stránce nesl zřetelnou pečť secesního slohu, leč bez výrazných ornamentálních prvků. Vyhlídkové plató rozhledny bylo dostupné 156 schody. Dodnes skýtá snad nejobsáhlejší pohled na celé Karlovarsko. Dne 8. července 1905 byla restaurace pronajata na dobu 6 let

Adolfu Bärvi a Ondřeji Lippertovi. Slavnostní otevření restaurace a rozhledny se konalo 16. července 1905.

Po roce 1945 zůstala Gottwaldova vyhlídka nejprve v majetku města Karlových Varů, poté se v její správě vystřídal Restaurace a jídelny Karlovy Vary a ÚV Svazarmu ČSR Praha. V září roku 1971 převzaly objekt Severočeské chemické závody, n.p. Lovosice. Provedly zde rozsáhlé a nákladné adaptační práce, kterých bylo již nutně zapotřebí. Adaptaci provedli pracovníci Presty Praha a Stavebního podniku města Karlových Varů. Úpravy citlivě respektovaly původní dispozici a tuto

narušily jen minimálně. Trvalý provoz nově upraveného zařízení byl zahájen 15. června 1973.

Dnes má moderně a vkusně vybavené rekreační zařízení Gottwaldova vyhlídka 15 pokojů s kapacitou 36 lůžek, velkou jídelnu a kuchyň, společenskou místnost, klubovnu s krbem a další provozní prostory.

Byť je jako podnikové zařízení veřejnosti nepřístupná, bude Gottwaldova vyhlídka na Doubenské hoře i do budoucna patřit ke stále přitažlivým výletním cílům v krásném okolí Karlových Varů.

PŘÍSPĚVEK K MOTÝLÍ FAUNĚ TEPELSKÉ VRCHOVINY denní motýli

JINDŘICH
FRANZ

V tomto druhém příspěvku o motýlích fauně severní části Tepelské vrchoviny bych chtěl seznámit čtenáře Arniky s některými méně hojnými druhy denních motýlů. Jsou ze stejných lokalit při východní hranici chráněné krajinné oblasti Slavkovský les jako popisované můrovité (viz Arnika č. 4/24, 1983 str. 153-155), proto je možné použít mapku, která je tam uvedena.

Údaje jsou získány z těchto sbírek:

Benetka Miroslav, Hřebený.....(Be)
Bilický František, Bochov.....(Bi)
Bolek Jiří, Karlovy Vary.....(Bo)
Franz Jindřich, Rybníčná.....(F)
Ing. Mašek Josef, Žlutice.....(M)
Petinger Zdeněk, Bochov.....(P)
Valenta Zdeněk, Olšovská Vrata..(V)
Muzeum Karlovy Vary.....(MKV)

B ě l á s e k o v o c n ý
Aporia crataegi L.

Bělásek ovocný se v širším okolí Karlových Varů objevuje jen velmi sporadicky a to v několikaletých přestávkách. Poslední údaje z této oblasti uvádí STERNECK (1929) ve svém "Prodromus der Schmetterlingsfauna Böhmens".

V novější době se zde objevil v sedmdesátých letech a to: Nové Kounice 10.7.1972 Mašek leg. (MKV), Bochov 4.7.1976, 23.6.1977, 25.6.77 (Bi), Olšovská Vrata 3.7.1977 (Bi), Žlutice 23.6.1966 (M).

Ž l u ť á s e k b o r ů v k o v ý
Colias palaeno europae Esp.

Je to motýl obývající rašeliníště s porostem vložyně (*Vaccinium uliginosum* L.), která je jeho živnou rostlinou. Jeho populace je silně ohrožena tam, kde dochází k likvidaci vložyně jako u obce Kolová, kde byl na pozemku s porostem vložyně zřízen rybník a zůstalo jen několik okrajových keříčků a exempláře z této lokality je možné najít již jen ve sbírkách. Zánik této lokality předpověděl již STERNECK (1929) ve svém Prodromu. Naději na udržení má tento krásný motýl pouze na chráněných lokalitách (SPR) Slavkovského lesa s výskytem již uváděné vložyně. Ve sbírkách jsou dokladové exempláře z Kolové (MKV, V, Bi, F, M), Nové Vsi u Bečova (MKV) a Olšovských Vrat (M).

C o l i a s a u s t r a l i s

V e r i t y

Tento žlutásek, který bývá pro velkou podobnost zaměňován s hojným žlutáskem či čereškovým (*Colias hyale* L.), se zde vyskytuje jen velmi vzácně. Zatím byl zjištěn Bilickým jen u Bochova 10.6.1970, 17.8.1971, 12.6.1980.

B ě l á s e k h r a c h o r o v ý
Leptidea sinapis L.

Je to nenápadný, pomalu létající bělásek, který se v Tepelské vrchovině vyskytuje jen lokálně. Zatím byl zjištěn u Bochova (Bi, P, F), Nových Kounic (MKV) a Rybníčné (F).

B a t o l e c d u h o v ý
Apatura iris L.

Tento krásný motýl, létající na lesních světlinách a cestách, je ohrožen odstraňováním vrb a osik, které jsou posuzovány jako plevelné dřeviny a jsou vytínány, aby uvolnily místo hospodářsky důležitým dřevinám. V místech, kde býval batolec častěji pozorován, jako v Mirotickém lese u Bochova, se nyní objevuje jen sporadicky. Ve sbírkách jsou exempláře z Hlinek (MKV), Olšových Vrat (V), Rybníčné (F) a Bochova (Bi, P, F).

B ě l o p á s e k t o p o l o v ý
Limnitis populi L.

Pro tento druh platí totéž jako pro batolce, protože kácením osik je jeho existence značně ohrožena. Sbírkové údaje: Krašov (MKV), Bochova (P, F, M).

P e r l e t o v e c s e v e r n í
Boloria aquilonaris Stich.

Jedná se o menšího perleťovce, který se vyskytuje velmi lokálně a vzácně na rašeliništích a bažinatých loukách, kde roste jeho živná rostlina klikva žoravina (*Vaccinium oxycoccus* L.). Meliorací biotopu se populace tohoto vzácného motýla zcela zničí. Zjistil jsem ho na dvou bažinatých lesních loučkách u obce Javorná. Jinak je znám ještě z podhůří Krušných hor: Hřebeň (Be), Jindřichovice (Bo) a STERNECK (1929) jej uvádí z Dalovic, Karlových Varů, Kladské u Mariánských Lázní a SOOS u Františkových Lázní.

H n ě d á s e k c h r a s t a v c o v ý
Euphydryas aurinia Rott.

Rovněž hnědásek obývajících vlhké louky. V západních Čechách se vyskytuje sice jen lokálně, ale na vhodné lokalitě zatím není žádnou vzácností. Je jen škoda, že melioracemi mizí jedna lokalita za druhou a s nimi i tenhle krásný hnědásek. Zjištěn byl zatím u Javorné, Kolové, Pily, Bochova a Horních Tašovic (MKV, F, Bi, P, M).

O k á č m e t l i c o v ý
Hipparchia semele L.

Velmi vzácný okáč, létající na teplých stráních. Ve sbírkách je k dispozici jen několik exemplářů: Žlutice 30.8.1971, 1.8.1974 (MKV), Číhaně 3.8.1973 (F), Bochova 1.8.1969 (Bi), Těšetice u Bochova 13.7.1968.

O k á č s t ř í b r o o k ý
Coenonympha tullia Müll.

Vzácný okáč, který se vyskytuje velmi lokálně na bažinatých loukách. Zatím byl zjištěn u Toužimi (MKV), Javorné (F), Bochova (Bi, M), Olšových Vrat a Číhaně (Bi).

P e s t r o b a r v e c
p e t r k l í č o v ý
Hamearis lucina L.

Pěkný motýlek létá jen lokálně na vlhkých loukách v blízkosti lesních okrajů. Zde byl zjištěn jen na málo místech: Nové Kounice, Bochova, Český Chloumek (MKV, F, P, Bi).

O h n i v á č e k m o d r o l e s k ý
Heodes alciphron Rott.

Nehojný ohniváček, který se vyskytuje jen lokálně na květnatých loukách. Zjištěn u Olšových Vrat (MKV), Kolové (Bi, F), Číhaně (F) a Bochova (Bi).

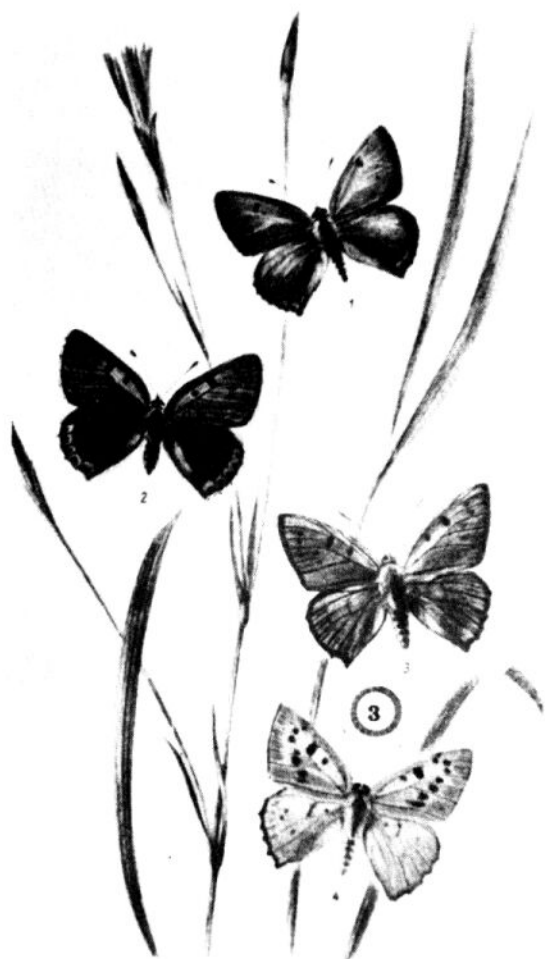
M o d r á s e k
s t ř í b r o s k v r n n ý
Vacciniina optilete Knoch

Vzácný, velmi lokálně se vyskytující modrásek z rašelinišť a mokřadů, kde žije na brusnicovitých rostlinách (*Vacciniaceae*). Jeho existence je ohrožena, jako ostatně u všech obyvatel mokřadů a rašelinišť, odvodněním nebo

jinými zásahy do životního prostředí. Zjištěn byl jen na dvou lokalitách: Číhaná (F) a Olšová Vrata (MKN, F, Bi, V), Kladská (M).

Výše uvedené druhy představují jen malou, méně hojnou část denních motýlů, kterých bylo zatím v severozápadních Čechách zjištěno na 90 druhů. Za nový druh pro zdejší oblast můžeme považovat žlutá ská Colias australis Vrty, protože jej STERNECK (1929) ve svém Prodrumu neuvádí.

Nakonec bych chtěl ještě poděkovat výše uvedeným sběratelům za poskytnutí údajů ze svých sbírek.

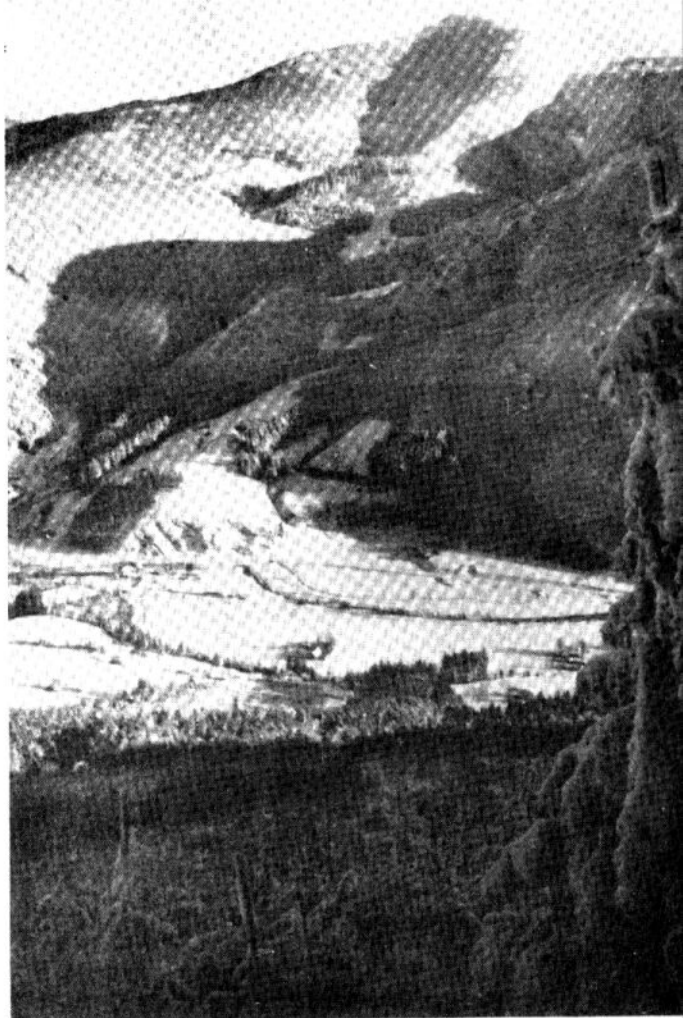

- 1) Okáč metlicový
- 2) Batolec duhový
- 3) Ohniváček modrolesklý
- 4) Žlutásek borůvkový

*navštívit
m kolegů*

CHKO BESKYDY

Snímek: LYSÁ HORA Z MALÉHO SMRKU

Beskydy jako součást karpatské soustavy patří mezi horské oblasti, které vynikají rozmanitostí přírody a jsou dále přitažlivé svým historickým, kulturním a sociálním vývojem.

Pro zachování přírodních a kulturních hodnot rozsáhlých území beskydské krajiny, valašských pasek, kde též ojediněle zůstaly dřevěné stavby důmyslné lidové architektury, byly Beskydy v roce 1973 vyhlášeny ministerstvem kultury ČSR za chráněnou krajinnou oblast. Se svojí rozlohou 1160 km² zaujímá mezi CHKO v českých zemích přední místo. Oblast je rozložena v části správního území tří okresů Severomoravského kraje - Vsetín, Frýdek-Místek, Nový Jičín, a bezprostředně sousedí pohorím Vsackých Javorníků se Slovenskou socialistickou republikou. Více než 85% území beskydské CHKO je pokryto komplexy lesních ploch, které se táhnou od nejzápadnějších výběžků Beskyd (Veřovské Javorníky) až do prostoru

Jablunkovského průsmyku. Nejvyšším bodem CHKO je Lysá hora (1324 m), nejnižší položeným územím jsou údolí s výškovým pásmem do 400 metrů.

V chráněné krajinné oblasti Beskydy pramení Vsetínská a Rožnovská Bečva, Ostravice, ale též jejich větší přítoky - Morávka, Čeladenka, Lubina. Horská údolí obohacují vodní plochou rozsáhlá vodárenská nádrž Šance ve Starých Hamrech, přehrada Morávka a vyhledávaná rekreační nádrž Bystřička. Mimořádné přírodní hodnoty s nejcennějšími lokalitami z hlediska ochrany přírody a krajiny i vědeckých zájmů jsou rozloženy v horských lesnatých partiích. Pro jejich důslednou ochranu byly vyhlášeny jako státní přírodní rezervace a je jich na území CHKO Beskyd patnáct o rozloze 600 ha.

Tři pětiny území chráněné krajinné oblasti pokrývají lesy. Původní, člověkem neovlivněný kryt tvořily listnaté a smíšené lesy. Dnes jsou na převážné ploše smrkové

Fig. 1. Pasekářská usedlost ve valašské krajině.

monokultury. Z nepřeberného množství vzácné flóry budeme námátkou jmenovat svízel Schultesův, šalvěj lepkavou, zapalici žlutochovitou, kyčelnici žlázatou, hvězdátec čemeřovicový, čípek objímavý, jednokvítka velkokvětý, bradáček srdčitý, bojínka alpský, starček podaplský, hořec tolitový, pryskyřník omějovitý, kýchavici bílou Lobelovu, mléčivec alpský.

Původní vegetační kryt i krajinný ráz doznal podstatných změn rozšířením karpatského salašnictví do vnějších Karpat v 16. a 17. století. Uvedená valašská kolonizace se specifickými formami hospodaření a svébytnou kulturní (konkrétně stavební), se podílela podstatným způsobem na formování dochova-

ného, jedinečného krajinného rázu s charakteristickou zástavbou. Pásevecťví, které se rozšířilo na úkor lesa, a to zejména v terénně složitějších a členitějších podmínkách, přispělo též k obohacení květeny. Na horské louky a pastviny, druhotně teplejší a sušší, a hlavně osluněné, pronikají nové rostlinné druhy z nižších poloh, jako např. kakost krvavá, černohlávek dřipatý, oman vrbovitý aj. Na tato osluněná místa se rozšiřují i světlomilné vstavačovitě rostliny.

Řada rostlinných druhů a rodů, z nichž plná třetina se vyskytuje v CHKO, je chráněna vyhláškou MŠK č. 54/1958. Vegetační kryt jako celek jakožto typický znak krajiny je předmětem ochrany podle zřizovacího výnosu ministerstva kultury.

Fig. 2. CHKO — B: Panoramatický záběr na radhošťský lůben ze svahu Velkého Javorníka.

Ve vývoji a celkovém složení populací jednotlivých druhů zvířet na poměrně rozsáhlém území CHKO Beskydy (ca 1200 km²) sehrál nejdůležitější úlohu člověk. Intenzivním mýcením lesů pro účely salašnictví redukoval především životní prostředí lesních druhů, rozvojem zemědělské výroby naopak pomáhal v šíření druhů stepních. Neméně důležitou úlohu sehrál rovněž mimořádně intenzivní lov některých původních, zejména větších druhů zvířet, znamenající v této oblasti jejich úplné vyhubení. Na druhé straně došlo k volnému rozšíření těch druhů, jež byly člověkem z loveckých důvodů záměrně vysazeny do volné přírody.

Současné složení fauny podle druhu a příslušenství k jednotlivým zoogeografickým složkám je velmi pestré, což je mimo již uváděné intenzivní antropické vlivy výslednicí dlouho trvajících vývojových pochodů, probíhajících od třetihor až do současnosti. Zejména geografická poloha v bezprostřední blízkosti Moravské brány, jež měla zejména pro migraci živočichů v minulosti mimořádný význam, i velká různorodost ekologických podmínek způsobily, že kromě běžných kosmopolitních druhů vyskytujících se téměř po celém světě se tu vyskytují i druhy, jejichž těžiště rozšíření je zcela mimo naše území, a v neposlední řadě i ty druhy představující u nás vzácné zbytky (relikty) z doby předledové i zbytky zvířeny z dob ledových, tzv. glaciální relikty. Vzhledem k velkému množství druhů uvádíme jen nejvýznamnější představitele reliktních živočichů z třídy hmyzu, z obratlovců pak vzpomeneme podrobněji pouze vzácné plazy, ptáky a savce, zasluhující pozornosti zejména z hlediska ochrannářského.

K předledovým reliktnům patří např. střevlík *Abax Schüppeli*, i hojnější zástupci některých dalších autochtonně se vyskytujících druhů, např. plž modranka karpatská. Z obojživelníků je možno se setkat s karpatským endemitem čolkem karpatským, vzácněji se vyskytuje i čolek velký. V nižších polohách můžeme spatřit i jednoho z našich nejkrásnějších motýlů, otakárka fenyklového.

Z třídy ptáků zde vzácně hnízdí včelojed lesní a ostrůž lesní.

Ještě nedávno v oblasti hnízdili sokol stěhovavý, orel křiklavý a orel skalní. Dnes se zde ukáží jen vzácně na přeletu.

Ze sov je nejčastěji pozorován puštík obecný a sýček obecný. Kalous ušatý, sýc rousný a zejména výr velký jsou pozorováni mnohem vzácněji. Vyskytuje se zde i lednáček říční, skorec vodní, strakapoud bělohřbetý, křivka obecná a v poslední době zdárně hnízdící čáp černý, ale i krkavec velký. Z lovných ptáků stojí za zmínku neustále se zmenšující stavy tetřeva hlušce, jeřábka lesního i velmi vzácný výskyt tetřívka obecného. Ze savců patří k nejvzácnějším východním prvkům naší fauny plch lesní a plch zahradní. Rejsec alpský je pak považován za vývojově nejstaršího živočicha u nás vůbec.

Závěrem je nutno se zmínit o skupině šelem, jež jsou v CHKO na pokraji vyhubení. Jedná se především o vydru říční, kterou postihne pravděpodobně osud stejný jako ryasa ostrovida, který z oblasti vymizel na počátku sedmdesátých let. Po několika letech se v oblasti CHKO Beskydy začíná přechodně objevovat i naše největší šelma medvěd brtník.

Adresa správy CHKO Beskydy:
756 61 Rožnov pod Radhoštěm,
náměstí Rudé armády 38.

(Zpracováno podle Chráněná krajinná oblast Beskydy, neprodejná publikace - KSSPPOP Ostrava 1979)

* AKCE BUFO

V prostoru fotbalového hřiště v Lokti dochází k zavážení prostoru louky a tůnky odpadem z porcelánky (údajně za účelem rozšiřování sportovního areálu). Při kontrole území strážci CHKOSL ze ZO ČSOP Horní Slavkov bylo zjištěno, že na louce nebyla provedena skrývka úrodné orniční vrstvy, která zde dosahuje mocnosti 40-50 cm (údolní niva), a že plocha je zavážena. Na louce je i již zmíněná tůnka (5 m široká, 15 m dlouhá, hloubka v průměru 80 cm). Jedná se o poslední útočiště obojživelníků v tomto prostoru. V tůnce bylo velké množství žabích vajíček ropuchy a skokana. Po odborných konzultacích provedli operativně ochranáři z Horního Slavkova záchrannou akci a převezli na náhradní lokalitu velké množství žabích vajíček. Z této akce (10.4.-14.4.1985) jsou i naše fotografie. Není však v poslední době až příliš častým jevem, kdy ochranáři doslova v hodině dvanácté provádí jednu záchrannou akci za druhou? Neměla by se celá problematika řešit zcela jiným způsobem? (ha)

Fotografie(Plachý):
Pohled na "krásu" navážky z porcelánového odpadu. V pozadí tůnka (foto nahoře). Spěr žabích vajíček z tůnky (uprostřed). Vypouštění žabích vajíček na nové lokalitě (snímek dole).

ZPRÁVY

SPRÁVY

△ V tomto roce opět každý měsíc (mimo strážní sezónu) probíhají terénní školení, která jsou novinkou ve výchovném cyklu určeném pro dobrovolné strážce a čekatele. Prostřednictvím odborných průvodců se aktivisté seznamují s problematikou ochrany krajiny a zároveň i poznávají lokality, na které je nutné při výkonu strážní služby soustředit pozornost.

△ Sběr šišek borovice bažinné - blatky pro záchranu genofondu jedné z původních dřevin Slavkovského lesa provedla správa CHKOSL za pomoci členů dobrovolného aktivu ve dnech 9.-10.března 1985. V náročném zimním terénu v SPR Kladské rašeliny nasbíralo třicet sedm spolupracovníků 140 kg cenného materiálu. Dalším příspěvkem v péči o záchranu původních dřevin byl opakovaný odběr rouků z vybraných exemplářů náhorního ekotypu borovice lesní v prostoru Planého vrchu. Sběr byl proveden ve dnech 24. a 28.4. 1985. Při plnění tohoto úkolu svojí pomocí vydatně přispěli i členové mariánskolázeňského horolezeckého oddílu. (Podrobnosti v příspěvku ing.Tomáše Jandy Uchovéme genofond lesních dřevin... v tomto čísle Arniky).

△ Správa CHKOSL uspořádala před zahájením návštěvní sezóny pro dobrovolný aktiv pracovní setkání ve dnech 17.-19. května 1985 v hájence Rota. Kromě splnění hlavního úkolu - pomoci lesnímu hospodářství při likvidaci následků větrné kalamity, navštívili účastníci za odborného doprovodu Václava Procházky SPR Kladské rašeliny. Zajímavým přínosem setkání se staly i besedy s pracovníkem Státních statků Sokolov OP ing. J. Schubertem, který vyprávěl o lesním hospodářství naší oblasti. Kvalitní byla i beseda s členem aktivu s P.Boušem, který hovořil o geologických poměrech Slavkovského lesa.

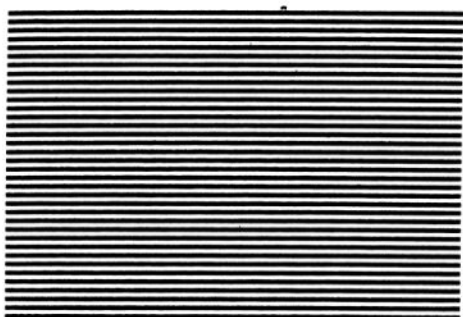
△ Po loňském úspěšném autobusovém zájezdu následovala 15.června 1985 letošní druhá část tematické exkurze. Zájezd byl pořádán za finanční pomoci ZO ČSOP pracujících při správě CHKOSL. Dobrovolní spolupracovníci se seznámili s ekologickými, historickými a hospodářskými zajímavostmi okolí Horního Slavkova, Lokte a oblasti Malé a Velké Libavy.

△ Údolí řeky Ohře u státní přírodní rezervace Svatošské skály je místem hrubého porušování základních ustanovení návštěvního řádu CHKOSL. Spolupracovníci z hornoslavkovského obvodu zde proto provedli úklid a likvidaci všech četných stop po nepovoleném táboření. Zvláště rádi vyzdvihujeme iniciativu strážce L.Skřítka a čekatele J.Jelínka.

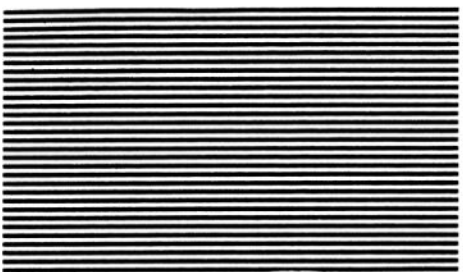
△ Začaly prázdniny a hned na jejich začátku jsme zaregistrovali vedle vzorných táborů i tábory nepovolené. Ve všech případech se jednalo o hrubé porušení předpisů týkajících se ochrany území CHKOSL. V tomto nesolidním jednání mají primát pražské tělovýchovné jednoty.

△ Za první pololetí roku 1985 provedli pracovníci správy CHKOSL celkem 53 přednášek o chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Přednášky a diafonové programy celkem shlédlo na 3.288 posluchačů.

▲ V Mariánských Lázních byla u Taxislužby instalována

Sběr šišek z borovice blatky.
Foto: Šedivý

velká orientační tabule chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Nápadité a originální zpracování plastické mapy provedl s.Hurt z Mariánských Lázní. Na mapě jsou vyznačeny všechny naučné stezky, vyhlídková místa, značené turistické stezky, přírodní rezervace a celá řada dalších turisticky atraktivních míst. Mapa je navíc osvětlena - bodově se rozsvítí to místo, které si návštěvník vybere ke své návštěvě. Celé zpracování je na vysoké technické a výtvarné úrovni.

▲ V současné době se v chráněné krajinné oblasti Slavkovský les nalézá řada chatových osad. Snahou chatařů je, aby si okolí svých chat vylepšili výsadbou různých rostlin. Tato snaha chatařů se ovšem dostává do rozporu se zájmy ochrany přírody a krajiny. Snahou chatařů je, aby si kolem svých chat vysázeli především vzácné druhy dřevin, různé okrasné odrůdy stromů, keřů a bylin. Americké druhy jedle, čínský jinan a japonské javory jsou sice zajímavými dřevinami, ale do naší krajiny přece jen nepatří. Podobná situace nastává též při vysazování některých "agresivních" trvalek, které se pak šíří do okolní krajiny a stávají se obtížnými plevely. Proč zavlékáme do přirozeného přírodního prostředí další

rostliny jako bolševník, zlatobíl a rdesno sachalinské. Je proto nutné, abychom pečlivě zvážili, jaké rostliny budeme v chatových koloniích vysazovat. Dobrý chatař se snaží žít s okolní přírodou v harmonickém soužití. Uvědomuje si, že původní porost borovice lesní, palouček s prvosenkou, přirozené břehové porosty kolem potoků jsou daleko cennější, než exempláře těch nejexotičtějších rostlin. V současné době tvoří převážnou část Slavkovského lesa kulturní krajina a je proto nutné chránit každý zachovalý kousek přirozeného přírodního prostředí. A tak i každý chatař může udělat kus práce pro ochranu přírody. Postačí, když okolí své chaty bude udržovat v přirozeném stavu, který odpovídá zdejšímu prostředí.

Ing. Zdeněk Němec

▲ Ministerstvo kultury ČR vydalo ve Státním zemědělském nakladatelství v Praze (1985) ve Středisku interních publikací RUKOVĚŤ OCHRÁNY PŘÍRODY-autorů RNDr. Jana Čeřowského, CSc. a RNDr. Václava Petříčka. Publikace je neprodejná a je v knihovně Správy.

PROBLEMATIKA TÁBOŘENÍ

Za táboření se považuje jakékoliv přenocování v přírodě. Z hlediska lesního zákona i dalších směrnic (např. návštěvních řádů chráněné krajinné oblasti) je skutečně jedno, zda si táborník postaví stan někde v lese, nebo obytný přívěs, auto s lůžkovou úpravou, či zda si jen rozbalí spacák pod smrčkem a "spí pod širákem". Táboření na místě nepovoleném lze považovat za přestupek a může být postiženo i pokutou (až do 500 Kčs). Za táboření se považuje i bívakování - tedy onen již zmíněný nocleh "pod širákem". Přespat tedy lze v přírodě jen na místech k tomu určených. Jsou to veřejná tábořiště, kempy, anebo místa určená k táboření organizací (tábory PO SSM, ROH apod.).

Dalším problémem je rozdělování ohnů. V lese je zásadně rozdělování ohně zakázáno. Ohně lze rozdělovat jen na místě, které k tomu povolila a určila lesní správa, případně správce veřejného tábořiště, samozřejmě po dohodě s orgánem státní ochrany přírody a to vždy na místech k tomu určených (viz předešlé). Nejde ostatně jen o zákon, ale o to, že i z mnoha bezpečných ohnů a ulitých ohnišť vznikl už nejméně požár. Ve starších příručkách se obvykle uvádí jako bezpečná vzdálenost k rozdělování ohně u lesa 50 metrů. Berme ji jen orientačně, čilá jiskra v dobrém větru doletí i dál. Ohniště se musí zakládat tak, že nejprve vy-

rýpneme drny, které uložíme do vlhka, anebo je zaléváme. Po úklidu (likvidaci tábora) se drny uloží na původní místo.

Poslední informace. Vedoucí tábora musí mít k provozování tábora povolení od Správy CHKOSL, dále pak povolení od majitele pozemku (lesní závod, státní statky) nebo zajištěná místa na veřejném tábořišti. Dále taková akce musí být zajištěna zdravotně (podle směrnic ministerstva zdravotnictví ČSR č. 29/1979 o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti a mládež). O akci musí vědět i místní národní výbor a příslušný okrsek VB. Povolení od MNV a VB je nutné (písemně). Lesní správa zase musí povolit odběr dřeva z lesa na topení atd. Povolení musí být samozřejmě písemná.

Při kontrole tábora je nutné kontrolovat též umístění odpadové jámy, tukové jímky a WC. Nezapomenout na všeobecný pořádek v místě a okolí.

Právo kontrolovat a dokonce i pokutovat osoby, které porušují zákony a předpisy v oblasti, mají orgány SNB, národních výborů, lesní i rybářské stráže, ochrany přírody, u kolektivních akcí např. i orgány hygienické služby. Právo kontrolovat i ty, kdo zákony neporušují, mají samozřejmě taky - je to jejich povinnost.

A jak postupovat při zjištění "černého tábora"? Dobrovolný strážce ihned informuje Správu CHKOSL, popřípadě nejbližší NV, Lesní závod, či oddělení VB. Každý vedoucí dobrého tábora má u sebe všechna povolení a k ověření vhodnosti tábora postačí předložení souhlasu od správy CHKOSL.

